

МАТЕРИАЛИ
XV МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦИЯ

ACHIEVEMENT OF HIGH SCHOOL -
2019

15 - 22 November 2019 г.

Volume 5

Закон

Икономики

Публичната администрация

София
«Бял ГРАД-БГ ОДД»
2019

То публикува «Бял ГРАД-БГ» ООД, Република България,
гр.София, район «Триадица», бул.« Витоша» №4, ет.5

Редактор: Милко Тодоров Петков

Мениджър: Надя Атанасова Александрова

Технически работник: Татяна Стефанова Тодорова

Материали за XV международна научна практична конференция,
Achievement of high school - 2019, 15 - 22 November 2019 г.
Закон. Икономики. Публичната администрация. : София.
« Бял ГРАД-БГ » - 80 с.

За ученици, работници на проучвания.

Цена 10 BGLV

ISBN 978-966-8736-05-6

© Колектив на автори, 2019

© «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2019

ИКОНОМИКИ

Икономиката на предприятието

Д.е.н. Павлова В.А., Нешта О.І.

Університет імені Альфреда Нобеля

СТАНДАРТИ ОБСЛУГОВУВАННЯ В ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЯК КАРТА ЯКОСТІ РОБОТИ ЇХ КАДРІВ

Ввічливість і високі стандарти обслуговування можуть суттєво вплинути на рішення клієнта здійснити купівлю. За даними Європейського інституту торгівлі для залучення нового споживача витрачається сума у сім-вісім разів більша, ніж витрати на мотивацію повторної купівлі клієнтом [1]. Лояльний клієнт приносить в 8-10 разів більше прибутку, при цьому витрати на впровадження клієнтоорієнтованих технологій у порівнянні із звичайними рекламними бюджетами компаній значно нижчі.

Реалізація клієнтоорієнтованих стратегій дозволяє досягти: збільшення кількості повторних покупок на 65-70%; зниження витрат на 80-82%; зниження втрат клієнтів внаслідок незадоволення на 75-80%; збільшення кількості залучення нових клієнтів на 50%; підвищення продуктивності діяльності торговельного підприємства майже на 80%; прискорення виведення нових товарів і зниження ризиків на 45%; зниження ризику втрати клієнтів на 75% [2].

Неуважність до потреб клієнта призводить до його втрати. Згідно з сутністю продажів, їх основною складовою є спілкування, комунікації, але не завжди співробітники компанії знають, як слід поводитися з клієнтами в тій чи іншій ситуації, тому обслуговування не однаково стабільне, до одних клієнтів відносяться шанобливо, інших намагаються обходити стороною. Відбувається це, коли немає чітко сформульованих правил, вимог, стандартів обслуговування для роботи з покупцями.

Отже, метою розробки стандарту якості обслуговування споживачів є: надання усім співробітникам чіткого розуміння того, що вимагається від них з точки зору обслуговування клієнтів; створення єдиного корпоративного стилю обслуговування; приведення якості сервісу у відповідність зі світовими стандартами; полегшення адаптування нових співробітників; створення об'єктивної системи критеріїв для оцінки якості роботи співробітників різних підрозділів, пов'язану із задоволенням клієнтів; створення системи зворотного зв'язку із клієнтами щодо врахування і впровадження в життя їх запитів; підвищення клієнтської лояльності, збільшення кількості задоволених клієнтів і партнерів, зміцнення репутації і впізнання брендів торговельного підприємства.

Впровадження стандартів обслуговування, у свою чергу, здійснюється у декілька етапів: інформаційний; створення робочих груп; аналізу стандарту; ознайомлювальний; роз'яснювальний; навчальний; організації контролю.

Дослідження якості обслуговування персоналу методом «Mystery shopping» сприяє виявленню ступеня ефективності програми навчання роботі з клієнтами та підвищення результативності [3].

Дослідження якості обслуговування названим методом здійснюється в три етапи.

На першому, підготовчому етапі, визначаються цілі і завдання дослідження. Потім, на підставі стандартів обслуговування розробляються оцінна форма (анкета), а також сценарії поведінки таємних покупців під час проведення оцінки якості обслуговування клієнтів.

На другому, польовому етапі, здійснюється безпосередній аналіз якості обслуговування клієнтів. З цією метою здійснюється підбір таємних покупців, що відповідають профілю потенційних клієнтів торгового підприємства. Потім таємні покупці проходять навчання і спеціальні інструктажі безпосередньо перед початком досліджень.

На третьому етапі, після завершення дослідження, дані, отримані в результаті візитів аналізуються і заносяться в заздалегідь підготовлену форму

звітності таємних покупців та обробляються відповідно до заздалегідь погодженої форми звіту.

Розроблений в 2012 р. з метою досягнення стратегічної конкурентної переваги «Стандарт обслуговування покупців та клієнтів» мережі спеціалізованих магазинів «Наша пара» містить декілька розділів. З метою підвищення якості обслуговування нами було здійснено його удосконалення, в результаті якого стандарт збагатився виключно важливими додатковими розділами (табл. 1).

Таблиця 1

Зміст «Стандарту обслуговування» мережі магазинів «Наша пара»

Базовий стандарт (2012 р.) (розділи)	Доповнення до базового стандарту (2017 р.) (додаткові розділи)
1. Політика торговельної організації відносно обслуговування клієнтів. 2. Вимоги до зовнішнього вигляду персоналу. 3. Вимоги до факторів, що формують інформативність і зручність обслуговування. 3. Правила поведінки продавців-консультантів в торговельній залі. 4. Правила спілкування з покупцями і клієнтами на різних етапах обслуговування. 5. Правила спілкування за телефоном. 6. Правила спілкування з клієнтом при зверненні його з проханням або скаргою.	1. Поведінка працівників торговельного підприємства в нестандартних, конфліктних ситуаціях. 2. Вимоги до факторів, що формують загальне враження до відвідування магазину. 3. Вимоги до чинників, що формують враження до початку обслуговування в магазині. 4. Вимоги до формування додаткових послуг. 5. Вимоги до формування компетентності продавців-консультантів. 6. Особливості обслуговування постійних покупців (клієнтів). 7. Основні помилки при впровадженні стандарту обслуговування.

Стандарт обслуговування є ефективним інструментом контролю і управління якістю обслуговування покупців і клієнтів.

Література

1. Петрищева В.И. Разработка корпоративных стандартов обслуживания клиентов / В.И. Петрищева [Электронный ресурс] – режим доступа: standart.com/useful/market
2. Статистика Mystery Shoppers [Электронный ресурс]. – режим доступа: <http://d-ms.com.Ua/articles/view/6>
3. Павлова В.А. Стандарты обслуживания в системе обеспечения безопасности потребления / В.А. Павлова // Академічний огляд. – 2011. – №2 (35). – С. 93-99.

Логистиката

Залеский Борис Леонидович

Белорусский государственный университет

БЕЛАРУСЬ – ЧЕХИЯ: ПРОИЗВОДСТВЕННАЯ КООПЕРАЦИЯ И СОТРУДНИЧЕСТВО РЕГИОНОВ

Чешская Республика относится к числу тех европейских государств, в расширении связей с которыми серьезно заинтересована Республика Беларусь, так как жителей двух стран связывают давние дружеские отношения, общие ценности и интересы, а «более интенсивные торговые и деловые связи, совместные научные и образовательные проекты, сотрудничество организаций и учреждений будут способствовать укреплению конструктивных отношений» [1]. В Минске и Праге видят немалый потенциал для интенсивного развития всего комплекса двусторонних отношений. Особенно заметны позитивные тенденции в торгово-экономической сфере, о чем свидетельствуют цифры: «Товарооборот на этот год составляет \$500 млн. <...> За последний год товарооборот вырос на 48%» [2].

Состоявшийся в октябре 2019 года в Минске белорусско-чешский бизнес-форум лишний раз подтвердил, что двустороннее взаимодействие Беларуси и Чехии сегодня не ограничивается только торговлей. Речь уже идет о реализации взаимовыгодных проектов по целому ряду направлений, в том числе в машиностроительной отрасли, строительстве. О разнообразных сферах взаимного интереса свидетельствует и состав участников упомянутого выше бизнес-форума, на котором было представлено почти полтора десятка чешских и порядка сорока белорусских компаний, заинтересованных в установлении и развитии сотрудничества в энергетической, строительной и банковской сферах.

Важный резерв в ежегодном наращивании товарооборота стороны видят в развитии производственной кооперации за счет создания совместных предприятий и расширении деловых связей между регионами двух стран. В частности, интересный опыт сотрудничества с чешскими партнерами уже накоплен в Минской области. В 2018 году ее товарооборот с Чехией увеличился сразу на 66 процентов и составил 87 миллионов долларов. А к осени 2019 года

объем экспортных поставок предприятий Минщины на чешский рынок приблизился вплотную к 18 миллионам долларов. При этом «рост экспорта опередил почти в два раза рост импорта» [3]. До сих пор из столичной белорусской области в Чехию поставлялись удобрения “Беларуськалия”, продукция из алюминия компании “АлюминТехно” – резидента свободной экономической зоны “Минск”, а экспортировались чешские картон, бумага, системы кондиционирования. Но стороны намерены уже в ближайшем будущем находить новые точки соприкосновения как в части создания совместных предприятий, так и поставок продукции.

Особенно неплохо у Минской области складываются партнерские отношения с чешским краем Высочина, меморандум о сотрудничестве с которым был подписан в 2014 году. В мае 2019 года стороны приняли дорожную карту развития сотрудничества на 2019-2020 годы. Тогда же Минская область предложила чешским партнерам конкретные проекты инвестиционного взаимодействия «в сфере пищевой промышленности, сельского хозяйства, транспорта, логистики, деревообработки» [4], а города Солигорск и Пельгржимов договорились в ближайшей перспективе подписать соглашение о сотрудничестве.

Среди других белорусских регионов, активно развивающих взаимовыгодные связи с Чехией, можно назвать Витебскую область. Сферы взаимных интересов с ней чешские партнеры видят в сферах «производства водоочистных систем, проектах, связанных с сельским хозяйством и инновационными технологиями» [5]. Заметим, что сегодня на территории свободной экономической “Витебск” реализуется два инвестиционных проекта с чешским капиталом. Во-первых, еще в 2004 году здесь было зарегистрировано в качестве резидента СООО “Фортекс – Водные технологии”. Во-вторых, в декабре 2017 года здесь – на площадях завода “Легмаш” в Орше – стало действовать ООО “Цилиндерс-Бел”, специализирующееся на выпуске такой импортозамещающей продукции, как стальные бесшовные газовые баллоны для промышленных и медицинских газов, систем пожаротушения и пищевой промышленности давлением до 300 атмосфер. Выход предприятия на полную загрузку мощностей запланирован к 2023 году. «Реализация проекта позволит создать 45 новых рабочих мест и обеспечить импортозамещающей продукцией внутренний рынок. При этом более 90% выпускаемых изделий будут

экспортироваться» [6]. К ноябрю 2019 года эта компания вложила в данное производство уже около девяти миллионов евро.

Чтобы таких примеров успешной производственной кооперации на Витебщине уже в ближайшее время стало гораздо больше, в конце октября 2019 года Витебское отделение Белорусской торгово-промышленной палаты и Чешская торгово-промышленная палата по странам СНГ подписали соглашение о сотрудничестве, в развитие которого представители целого ряда чешских предприятий, в числе которых были АО “Мавел”, АО “Метростав”, ООО “INTERMOS Praha”, АО “ERC-TECH”, ООО “Smart Heating Technology”, АО “Чехословацкий торговый банк”, АО “Экспортное гарантийное и страховое общество”, сразу же обсудили с витебскими партнерами вопросы строительства в промышленности и энергетике, технологии переработки строительного мусора, поставок трубопроводных, очистных и отопительных систем, возможные перспективы и направления сотрудничества в финансовой сфере. Судя по всему, результаты этих переговоров скоро найдут свое реальное воплощение в новых конкретных проектах белорусско-чешского сотрудничества.

Литература

1. Поздравление Президенту Чешской Республики Милошу Земану [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: http://president.gov.by/ru/news_ru/view/pozdravlenie-prezidentu-cheshskoj-respubliki-miloshu-zemanu-22273/
2. Беларусь и Чехия видят серьезный потенциал для увеличения товарооборота [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: <https://www.belta.by/economics/view/belarus-i-chehija-vidjat-serjeznyi-potentsial-dlja-uvlichenija-tovarooborota-367388-2019/>
3. Минская область и Чехия планируют нарастить поставки товаров и создать СП [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: <https://www.belta.by/regions/view/minskaja-oblast-i-chehija-planirujut-narastit-postavki-tovarov-i-sozdat-sp-367359-2019/>
4. Минская область и чешский край Высочина подписали дорожную карту развития сотрудничества [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: <https://www.belta.by/regions/view/minskaja-oblast-i-cheshskij-kraj-vysochina-podpisali-dorozhnuju-kartu-razvitija-sotrudnichestva-347606-2019/>
5. Богачева, О. Витебское отделение БелТПП и Чешская торгово-промышленная палата будут сотрудничать / О. Богачева // [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: <https://www.belta.by/regions/view/vitebskoe-otdelenie-beltp-p-i-cheshskaja-torgovo-promyshlennaja-palata-budut-sotrudnichat-367554-2019/>
6. Богачева, О. Предприятие с чешским капиталом будет выпускать газовые баллоны в Орше / О. Богачева // [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: <https://www.belta.by/regions/view/predpriatie-s-cheshskim-kapitalom-budet-vypuskat-gazovye-ballony-v-orshe-367588-2019/>

Залесский Борис Леонидович

Белорусский государственный университет

ШАНХАЙСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА – БЕЛАРУСЬ: ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С АКЦЕНТОМ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОЕКТЫ

В начале ноября 2019 года в Ташкенте состоялось заседание Совета глав правительств Шанхайской организации сотрудничества (ШОС), в которой Республика Беларусь имеет статус наблюдателя, но традиционно принимает активное участие в обсуждении актуальных вопросов данной международной структуры. Напомним, что ШОС была создана в 2001 году. Сегодня в ее состав входит уже восемь государств: Индия, Казахстан, Китай, Кыргызстан, Пакистан, Россия, Таджикистан, Узбекистан. Еще четыре страны имеют здесь статус наблюдателя – Афганистан, Иран, Монголия и Беларусь, получившая его в 2015 году. Кроме того, еще шесть государств являются партнерами по диалогу – Азербайджан, Армения, Камбоджа, Непал, Турция, Шри-Ланка. Состав участников ШОС наглядно показывает, что эта трансконтинентальная организация сейчас «объединяет почти 40% мирового населения и генерирует около 22,5% мирового ВВП» [1].

Иными словами, ШОС – это большое геополитическое, экономическое и гуманитарное пространство, в рамках которого белорусская сторона заинтересована развивать взаимодействие по целому ряду направлений. Вот почему на заседании в Ташкенте Беларусь предложила «ряд инициатив для дальнейшей активизации работы Шанхайской организации сотрудничества» [2], считая важнейшим приоритетом развитие торгово-экономических связей. Дело здесь в том, что за 18 лет деятельности ШОС в ней было принято около полутора тысячи документов. Но торгово-экономического взаимодействия касаются только семь процентов от общего числа документов. Тем не менее, с учетом стремительно растущего интереса к данному вектору, белорусская сторона и выстраивает политику своего участия в деятельности этой международной организации.

Что касается конкретных инициатив, то, во-первых, в Ташкенте прозвучало предложение официального Минска разработать и реализовать под

эгидой организации «мероприятия по содействию взаимовыгодной торговле продовольствием и сельскохозяйственной продукцией, включая гармонизацию правил и требований по импорту и экспорту продовольственных товаров» [3]. Актуальность этого предложения заключается в том, что обеспечение продовольственной безопасности в условиях изменения климата – одна из важнейших задач в современном мире. И страны-участницы ШОС в этом смысле не являются исключением, ведь на их территории проживает уже без малого три миллиарда человек. Беларусь же, обладая немалым промышленным и сельскохозяйственным потенциалом, развивая высокие технологии и будучи заинтересованной в решении практических экономических вопросов, могла бы внести свой большой вклад в решении данной проблемы в рамках ШОС.

Во-вторых, все большую значимость для пространства этой международной организации приобретают транснациональные перевозки. Данная тема является предельно актуальной и для Беларуси, так как именно ее транзитный потенциал «позволяет странам-членам ШОС выходить напрямую в Европу» [4]. Правда, пока в рамках организации по транспортной тематике подписано всего одно соглашение – о создании благоприятных условий для автомобильных перевозок. Произошло это в сентябре 2014 года. Беларусь, хотя и не является полноправным членом ШОС, спустя четыре года присоединилась к документу первой из числа наблюдателей и партнеров по диалогу этой организации – в ноябре 2018 года, исходя из понимания того, соглашение «создает дополнительные позитивные предпосылки для увеличения объемов работы белорусских перевозчиков в направлении региона ШОС и, как следствие, в направлении сопредельных с регионом государств, что будет способствовать увеличению объемов экспорта автотранспортных услуг» [5]. На заседании в Ташкенте белорусская сторона акцентировала внимание на существующих и открывающихся возможностях для реализации новых международных транспортно-логистических проектов, так как расширение взаимодействия на данном направлении позволит в полной мере воспользоваться возможностями глобальной торговли, создать новые объекты социально-экономической инфраструктуры.

В-третьих, в Ташкенте получила поддержку инициатива белорусской стороны по созданию общей ИТ-экосистемы ШОС, которая объединила бы все, что связано с цифровой экономикой, искусственным интеллектом, интернетом

вещей. В международной организации в этом плане исходят из того, что «у Беларуси уже есть конкретный результат в IT-секторе, и экспортные успехи, поэтому страна могла бы инициировать проведение совместных тематических мероприятий, конференций, круглых столов» [6]. Напомним, что с данной инициативой на саммите ШОС, который проходил в июне 2018 года в китайском городе Циндао, выступил глава белорусского государства, предложив объединить в «IT-экосистеме ШОС» «возможности электронных СМИ, социальных сетей, электронной торговли и многого другого. Это позволит усилить кооперацию, повысить конкурентоспособность национальных экономик в условиях глобального мира» [7]. Следующим шагом в указанном направлении станет разработка Беларусью конкретной концепции, которая может стать базовым документом для взаимодействия стран Шанхайской организации сотрудничества в IT-сфере.

Литература

1. ШОС заинтересована в развитии торгово-экономического сотрудничества с Беларусью [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: <https://www.belta.by/economics/view/shos-zainteresovana-v-razvitii-torgovo-ekonomicheskogo-sotrudnichestva-s-belarusju-367873-2019/>
2. Беларусь заинтересована в обсуждении на площадке ШОС практических экономических вопросов – Дапкюнас [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: <https://www.belta.by/politics/view/belarus-zainteresovana-v-obsuzhdenii-na-ploschadke-shos-prakticheskikh-ekonomicheskikh-voprosov-dapkjunas-367903-2019/>
3. Беларусь предлагает под эгидой ШОС разработать механизмы для взаимовыгодной торговли сельхозпродукцией [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: <https://www.belta.by/economics/view/mehanizmy-dlja-vzaimovgodnoj-torgovli-sel'hozproduksiej-belarus-predlagaet-razrabotat-pod-egidoj-shos-367906-2019/>
4. Шанхайская организация сотрудничества заинтересована в развитии торгово-экономического сотрудничества с Беларусью [Электронный ресурс]. – 2019. – URL: <http://www.government.by/ru/content/9097>
5. О присоединении Республики Беларусь к Соглашению между правительствами государств-членов ШОС о создании благоприятных условий для международных автомобильных перевозок [Электронный ресурс]. – 2018. – URL: http://bamap.org/information/news/2018_11_01_95712/
6. Генсек ШОС поддерживает инициативу Беларуси по созданию общей IT-экосистемы [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.belta.by/politics/view/gensek-shos-podderzhivaet-realizatsiju-initsiativy-belarusi-po-sozdaniju-obschej-it-ekosistemy-367870-2019/>
7. Заседание Совета глав государств Шанхайской организации сотрудничества [Электронный ресурс]. – 2018. – URL: http://president.gov.by/ru/search_ru/getExtendedResults/?query=&search_type=type_all_words&group=0&from_day=10&from_month=6&from_year=2018&to_day=10&to_month=6&to_year=2018&search_type_sort=desc&search_ok.x=31&search_ok.y=5&search_mode=&search_node=news&search_node_id=374&search_title_name=events

Правителството регулиране на икономиката

Д.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Халатур С.М

Бровко Є.І., ст. гр. МгФБС-1-19

Мрочко В.Ю., ст. гр. ФБС-1-16

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

МЕТОДИ ТА ПРИНЦИПИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ В ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРИ

В умовах зниження обсягів фінансових ресурсів та зростання витрат перед підприємствами виникає завдання відновлення на новій технологічній основі фінансового планування і прогнозування.

Фінансове прогнозування являє собою процес розроблення і складання прогнозів, тобто науково обґрунтованих гіпотез про ймовірний майбутній стан економічної системи та економічних об'єктів, а також характеристик цього стану [1].

Фінансове прогнозування передувє стадії складання фінансових планів, сприяє виробленню концепції фінансової політики на певний період розвитку держави або суб'єкта господарювання, однак має більш низьку ступінь визначеності порівняно з фінансовим плануванням.

Мета фінансового прогнозування полягає у визначенні реально можливих обсягів фінансових ресурсів, джерел їх формування та шляхів використання. У прогнозуванні фінансових показників застосовується сукупність спеціальних методів і прийомів, які прийнято ділити на три групи: методи експертних оцінок, методи екстраполяції, методи економіко-математичного моделювання [2].

Метод експертних оцінок заснований на обробці думок експертів із приводу динаміки фінансових процесів, виявлених шляхом проведення спеціальних процедур (анкетування, інтерв'ювання). Експертами повинні бути фахівці високої кваліфікації, що професійно займаються вивченням і управлінням економікою і фінансами фірми. Анкетування проводиться за спеціально розробленими анкетами [2].

Суть методу екстраполяції полягає в поширенні на майбутнє тенденцій, що склалися в ретроспективі. Ступінь застосування методу екстраполяції у фінансовій сфері визначається ступенем інерційності (або стабільності) динаміки розвитку економічної системи. Для прогнозування системи фінансових показників метод екстраполяції, як правило, застосовується в комплексному поєднанні з іншими методами [2].

Методи економіко-математичного моделювання базуються на побудові моделей, які з певною ймовірністю описують динаміку фінансових показників залежно від факторів, що впливають на фінансові процеси [2].

У теорії і практиці фінансової діяльності все більшого значення набувають методи розрахунку, об'єднані під загальною назвою «фінансова математика», або вищі фінансові обчислення, або фінансові та комерційні розрахунки.

Ефективність фінансового прогнозування значною мірою залежить від адекватності використаних методів прогнозування. Без фінансового прогнозування не можна досягти того рівня управління виробничо-господарською діяльністю підприємств, який би забезпечував успіх на ринку постійного вдосконалення матеріальної бази, соціальний розвиток колективу. Ніякий інший вид прогнозування не може мати для підприємства такого узагальнюючого, глобального значення. Втілення нових прогресивних методів прогнозування стає нині необхіднішим на підприємстві, оскільки стимулює використання наявних і прихованих ресурсів та підвищує економічну ефективність фінансово-господарської діяльності.

Одним з основних складників ефективної діяльності для кожного підприємства є формування та розроблення стратегічних напрямів їх діяльності. Такий процес фактично неможливий без наявності фінансових прогнозів діяльності підприємства, оскільки фінансове прогнозування дає змогу оцінити стан і ефективність діяльності підприємства в майбутньому.

Таким чином, отримання інформації про майбутнє, особливий вид передбачення можливих або бажаних змін фінансового стану сучасних підприємств є необхідним елементом формування їх ринкової стратегії. Прогнозування виступає основою розроблення довго- та середньотермінових прогнозів щодо економіки підприємства у цілому та його окремих структурних підрозділів. У системі управління підприємствами прогнозування посідає

особливе місце, оскільки надає можливість отримання науково обґрунтованого висновку про їх можливий фінансовий стан, термін досягнення бажаного стану, альтернативні шляхи розвитку фінансово-економічної діяльності.

Література:

1. Павлова І.В. Прогнозування фінансових показників як елемент планування розвитку діяльності підприємства / І.В. Павлова // Логістика. – 2016. – № 690. – С. 752–755.

2. Білик М.Д. Методи фінансового планування і прогнозування в управлінні фінансами підприємства / М.Д. Білик // Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – № 9. – С. 79–84.

Э.Ғ.К. Мустафаев Қ.С., магистр Касымова С.Б.

Қазақ технология және бизнес университеті, Қазақстан

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІ ЖӘНЕ ОНЫ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Қазіргі жағдайда негізгі әлеуметтік экономикалық шешімдерді қабылдау кезінде елдің экономикалық қауіпсіздігі бірінші кезектегі мәнге ие болады. Әлемдік экономиканың жаһандануының әсерінен ұлттық экономикалардың өзара тәуелділігі өсуде, ұлттық экономикалардың тұрақты дамуының сыртқы және ішкі қатерлері күшейуде. Осының бәрі экономикалық ғылымның алдына Қазақстанның экономикалық қауіпсіздігі проблемасын белсенді зерттеу міндетін қойып отыр.

Осылайша, экономикалық қауіпсіздік-бұл ұлттық мүдделердің қорғалуы ғана емес, сонымен қатар мемлекеттік билік институттарының отандық экономиканы дамытудың ұлттық мүдделерін іске асыру және қорғау, қоғамның әлеуметтік-саяси тұрақтылығын қолдау тетіктерін құруға дайындығы мен қабілеті [1].

Біздің елімізде экономикалық қауіпсіздік ұлттық қауіпсіздіктің құрамдас бөліктерінің бірі болып табылады және Қазақстан Республикасының 09.01.2012 Ж. "Қазақстан Республикасының Ұлттық қауіпсіздігі туралы" Заңының 22-бабының 1-тармағына сәйкес мыналарды қамтиды:

қаржылық қауіпсіздік, яғни қаржы жүйесінің нақты және ықтимал қауіптерден қорғалу жағдайы;

азық-түлік қауіпсіздігі, яғни мемлекет тұтынудың физиологиялық нормаларын және демографиялық өсуді қанағаттандыру үшін жеткілікті сапалы және қауіпсіз азық-түлік тауарларының халыққа физикалық және экономикалық қолжетімділігін қамтамасыз ете алатын экономиканың, оның ішінде агроөнеркәсіптік кешеннің қорғалу жай-күйі;

энергетикалық қауіпсіздік, яғни экономиканың отын-энергетикалық, мұнай-газ және атом-энергетикалық кешендерінің нақты және ықтимал қауіп-қатерлерден қорғалуының жай-күйі;

көлік қауіпсіздігі, яғни экономиканың көлік саласының нақты және ықтимал қауіп-қатерлерден қорғалуының жай-күйі, экономиканың және халықтың көліктің әртүрлі түрлерімен және олармен байланысты қызметтермен тасымалдарға қажеттілігін қанағаттандыруды қамтамасыз ету, көлік инфрақұрылымын қалыптастыру және дамыту.

Елдегі қалыптасқан әлеуметтік-экономикалық жағдайды және оның дамуының ықтимал үрдістерін талдау экономикалық қауіпсіздікке төнетін қатерлерді бірқатар бағыттар бойынша топтастыруға болатынын көрсетеді:

- макроэкономикалық тұрақсыздық қатері;
- өндірістік-технологиялық қауіпсіздік;
- сыртқы экономикалық қауіпсіздік;
- азық-түлік қауіпсіздігі;
- энергетикалық қауіпсіздік;
- қаржылық қауіпсіздік;
- ақпараттық қауіпсіздік;
- республика халқының төлем қабілетінің төмендігі, әсіресе ауыл шаруашылығы;
- ішкі және сыртқы нарықтардағы қазақстандық тауарлардың бәсекеге қабілеттілігінің төмендігі;
- сыбайлас жемқорлық және экономика қылмысы, республика облыстарының, қала мен ауылдың әлеуметтік-экономикалық дамуының әркелкілігі;
- экономиканың нақты секторының қажеттіліктеріне ақша шаруашылығының даму деңгейінің сәйкес келмеуі [2].

Сондай-ақ, Қазақстанның экономикалық қауіпсіздігіне қауіп-қатерді ішкі және сыртқы деп бөледі. Елдің экономикалық қауіпсіздігінің сыртқы қатерлері:

1. республиканы басқа мемлекеттер тарапынан оқшаулау мүмкіндігі ("газ", "энергетикалық", "рельстік", "кедендік соғыстар»);
2. шетел валютасын (доллар, евро) шетелден әкелу және валютаны елден тыс жерлерге заңсыз әкету;
3. көршілес мемлекеттерден инфляция импорты;
4. сыртқы экономикалық борыштың жоғары деңгейі;

5. шетелдік инвесторлардың Қазақстан экономикасының стратегиялық салаларын жаулауы.

Мемлекеттің экономикалық қауіпсіздігінің ішкі қатерлері елдің өзін-өзі сақтау мен өзін-өзі дамытуға қабілетсіздігін, инновациялық фактордың әлсіздігін, экономиканы мемлекеттік реттеу жүйесінің тиімсіздігін, әлеуметтік қайшылықтар мен жанжалдарды шешу үшін мүдделердің оңтайлы теңгерімін белгілеуді түсінеді.

Ішкі қатерлердің тізбесі:

1. ішкі және сыртқы нарықтардағы бірқатар салалардың бәсекеге қабілеттілігінің төмендігі;
2. елдің ғылыми-техникалық әлеуетін бұзу;
3. халықтың жинақ деңгейінің төмендігі және әлсіз инвестициялық белсенділік;
4. жұмыссыздық пен халықтың кедейлігінің жоғары деңгейі;
5. депрессивті және проблемалық аумақтар жағдайының нашарлауы;
6. көлеңкелі бизнес пен ұйымдасқан экономикалық қылмыстың таралуының жоғары деңгейі [3].

Қазақстан Республикасы ТМД-ның алғашқы елдерінің бірі әлеуметтік-экономикалық дамудың ұзақ мерзімді бағдарламалық құжаттарын әзірлей бастады. Ұзақ мерзімді, бес жылдық және жылдық индикативтік жоспарлар жүйесімен қатар 2050 жылға дейінгі кезеңге өндірістік күштерді дамыту мен орналастырудың бас схемасын әзірлеу жөніндегі жұмыс басталды, оның негізгі мақсаты Қазақстан халқының өмір сүру деңгейі мен сапасын әлемнің орта дамыған елдерінің өмір сүру сапасының қазіргі заманғы стандарттарына жақындастырудан тұрады. Осы мақсатқа қол жеткізу ұзақ уақыт бойы өсудің жоғары және тұрақты қарқынын ұстап тұруды, жақын арада қазақстандық экономиканы орнықты даму траекториясына шығару үшін жағдай жасауды болжайды.

Дүниежүзілік банк "Doing Business" бизнесті жүргізу жеңілдігі бойынша рейтингте Қазақстанның позициясын 3 тармаққа — 28-ден 25-орынға дейін көтерді.

"Doing Business" рейтингінде Қазақстанның позициясын арттыру Үкіметтің қолданыстағы заңнаманы реформалау, рұқсат беру жүйесін жетілдіру,

бизнесті құру рәсімдерін оңайлату, мемлекеттік бақылау-қадағалау қызметін оңтайландыру және бизнес климатты жақсарту бойынша жүргізіліп жатқан жүйелі жұмысының арқасында мүмкін болды.

Бизнесті дамыту үшін жағдайды жақсарту жөніндегі жұмыс Елбасы Н. Назарбаевтың және Мемлекет басшысы Қ. Тоқаевтың тапсырмаларына сәйкес жалғасатын болады.

Дүниежүзілік банк жыл сайын бизнесті жүргізу шарттарының қолайлылығы бойынша 190 мемлекеттің рейтингін жариялайды. Талдау Жаңа бизнес құруға, құрылысқа рұқсат алуға, электр энергетикалық инфрақұрылымға қол жеткізуге, меншік құқығын тіркеуге, несие алуға, инвесторлардың құқықтарын қорғауға, салық салуға, халықаралық сауданы жүзеге асыруға және т. б. кететін уақыт пен ақша қаражатын қоса алғанда, 10 индикатор бойынша жүргізіледі.

Қазақстан Исландияны (26 орын), Австрияны (27 орын), Ресейді (28 орын), Жапонияны (29 орын), Испанияны (30 орын), Арменияны (47 орын), Беларусьті (49 орын), Қырғызстанды (80 орын) және көптеген басқа елдерден озды.

Қазақстан көрсеткіштерінің өсуі екі жыл қатарынан орын алып отыр: 2018 жылдың баяндамасында Ел 28-ші орында, 2017 – ші-36-шы орында болды.

2016 жылы қазақстандық ТШИ құрылымында ең үлкен үлес салмағы Нидерланды (27,3 %), АҚШ (17,2 %), Швейцария (9,9 %), ҚХР (7,8 %) және Ресей Федерациясы (6,4%) болды [4].

Ұлттық экономиканың құрылымдық қауіпсіздігі өнеркәсіп өндірісінің жалпы көлеміндегі өңдеуші салалардың үлес салмағымен және машина жасау өнімінің осы көлеміндегі үлесімен сипатталады. 2016 жылы бірінші көрсеткіш экономикалық қауіпсіздіктің шекті деңгейі 70% болғанда 41,5% - ды, екінші көрсеткіш 25% - ды құрады.

Біз жүргізілген талдау нәтижесінде анықталған Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық даму және экономикалық дамуын қамтамасыз ету проблемаларын шешу үшін индустрияландыруды жаңа технологиялық негізде жүргізу, бесінші және алтыншы технологиялық қалыптардың технологияларына негізделген материалдық өндіріске көшу қажет деп есептейміз.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Закон Республики Казахстан от 09.01.2012. № 527-IV ЗРК «О национальной безопасности Республики Казахстан».
2. З. Исламова, Л. Кабдунасова. Вопросы экономической безопасности страны: теоретические аспекты. Вестник КазНУ, Алматы. 2011
3. Абдимомынова А.Ш., Адильбекова Г.М. Региональные аспекты обеспечения продовольственной безопасности. Материалы международной научно-практической конференции «Россия и Казахстан: опыт научно-экономического сотрудничества, перспективы интеграции». г. Ставрополь, 19 декабря 2014 года. с.10-15.
4. Asainov, AZ; Mustafayev, KS; Zhaulubaev, EN ECONOMIC SECURITY IN ENTREPRENEURSHIP ACTIVITY BULLETIN OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN, Vol. 1, 2018, ISSN 1991-3494, pp. 110-112.

Финансови отношения

К. т. н. Крилова О.В., ст. Латиш Г.А.

Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

СИСТЕМА ПОЕПАНОВОГО УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Нестабільність та недостатня визначеність розвитку економіки України, міжнародна фінансова криза збільшують проблеми, що склалися у системі відносин між суб'єктами господарювання щодо комерційного кредитування. Незважаючи на деяке подолання кризи неплатежів, розміри дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємств залишаються значними та набагато перевищують їх розміри в країнах з цивілізованими ринковими відносинами.

Більшість проблем, пов'язаних з управлінням дебіторською та кредиторською заборгованостями, погіршує показники ефективності підприємства, знижує його ліквідність та впливає на рентабельність, платоспроможність та оборотність, що є негативним чинником, особливо для підприємств, які працюють не лише на вітчизняному ринку [1].

Так, зменшення дебіторської заборгованості проти кредиторської свідчить про погіршення стосунків із клієнтами, тобто про зменшення кількості покупців продукції. Ситуація, що склалася на підприємстві, може призвести до кризового фінансового стану в майбутньому періоді.

На рис. 1 представлено порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованостей ТОВ «Інсайт» за 2018 рік.

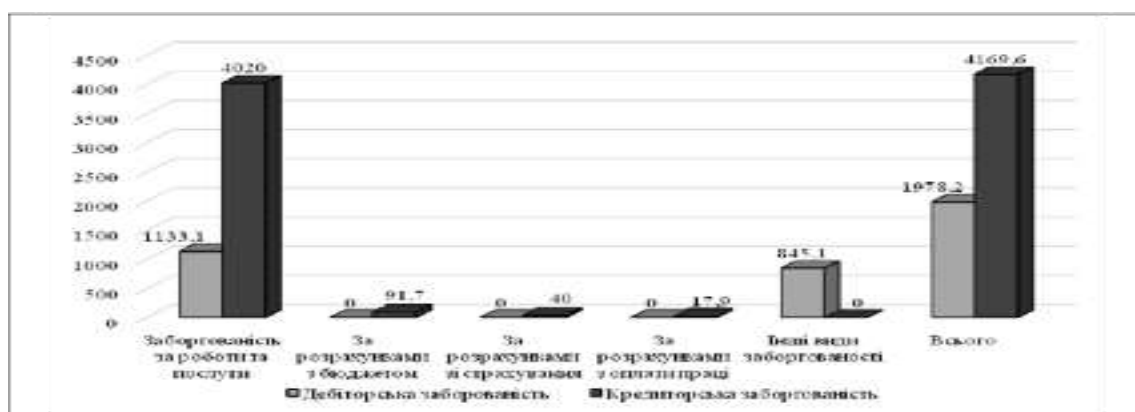

Рис 1. - Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованостей

Для ефективного управління кредиторською заборгованістю необхідне проведення таких заходів: постійний контроль над кредиторською заборгованістю, оскільки за вмілого управління вона може стати додатковим, а головне – дешевим джерелом залучення позикових коштів; ранжування контрагентів у реєстрі платежів; планування обсягів залучення коштів; здійснення постійного контролю та аналізу кредитних рахунків за часовими діапазонами.

Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями – один із ключових складників системи управління будь-яким підприємством, який включає сукупність методів, принципів та процедур взаємодії з покупцями щодо реалізації активів чи послуг із відстрочкою платежу, інкасації заборгованості та організації фінансового забезпечення боргової активності. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями також характеризується системою інструментів, які, враховуючи макро-та мікропоказники, регулюють та узгоджують інтереси підприємства та контрагентів, забезпечуючи, таким чином, фінансову стійкість підприємства в довгостроковій перспективі [2].

Отже, для ефективного управління дебіторською заборгованістю підприємство має здійснити такі заходи:

1. Здійснити попередню перевірку клієнтів щодо можливості своєчасного погашення ними заборгованості.
2. Сформувати рейтинг кредитоспроможності клієнтів і відмовитися від подальшого співробітництва з клієнтами, які мають низький кредитний рейтинг.
3. Визначити критерії надання кредиту, його граничний розмір, терміни відстрочки повернення боргу, розмір та порядок надання знижок, форму штрафних санкцій.
4. Класифікувати дебіторську заборгованість за різними ознаками (за боржниками, термінам, підставами виникнення).
5. Розробити план заходів щодо роботи з кожним клієнтом з визначенням термінів, відповідальних, оцінки затрат, а також одержаного ефекту.
6. Організувати ведення реєстру дебіторської заборгованості та виокремити прострочену дебіторську заборгованість.
7. Провести реальну оцінку вартості і швидкості обороту дебіторської заборгованості.

8. Встановити зв'язок системи мотивації персоналу з розміром дебіторської заборгованості, а також розробити та затвердити положення про мотивацію по досягнутих результатах.

9. Внести інформацію щодо запланованих сум погашення дебіторської заборгованості до фінансового плану підприємства і здійснити контроль над виконанням.

10. За можливості запроваджувати інші сучасні методи управління дебіторською заборгованістю, такі як факторинг, страхування фінансових ризиків, використання оплати векселями.

11. Запроваджувати політику надання знижок за швидку оплату продукції. Негайне погашення дебіторської заборгованості скоротить суму заборгованості дебіторів [4].

Таким чином, можемо виділити основні етапи управління дебіторською заборгованістю (рис. 2).

За допомогою такого алгоритму підприємства зможуть контролювати ефективність управління дебіторською заборгованістю.

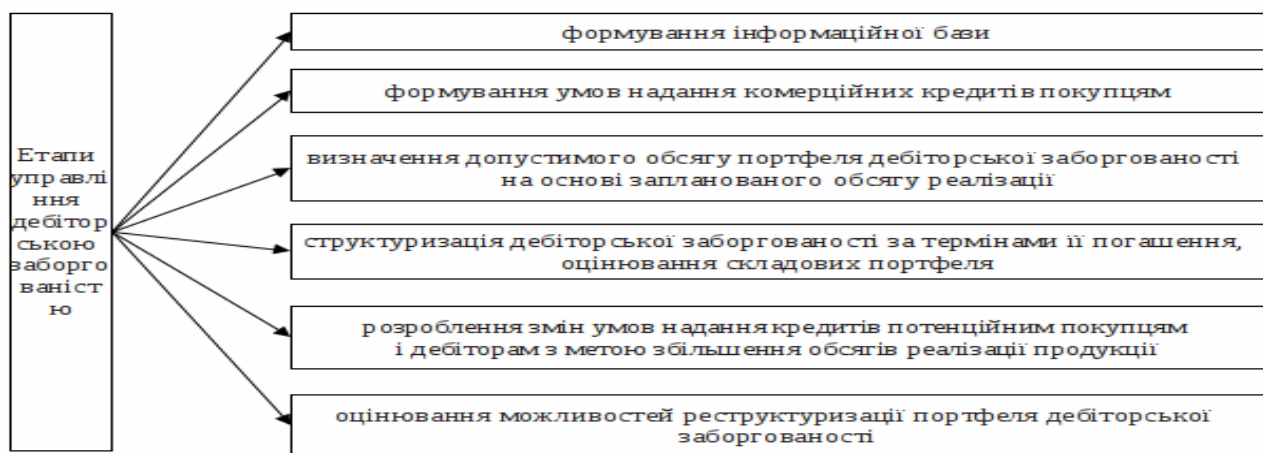

Рис. 2. - Етапи управління дебіторською заборгованістю

Таким чином, одним із поширених чинників зниження ефективності управління дебіторською заборгованістю є порушення співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованостями. Постійне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською може призвести до фінансової нестабільності підприємства. Результатом функціонування механізму управління дебіторською заборгованістю на підприємстві є отримання грошових коштів та мінімізація дебіторської заборгованості. Разом із цим ефективне

управління заборгованістю дасть змогу реально охарактеризувати фінансове становище і приймати важливі стратегічні рішення щодо стабілізації стану на ринку та зниження витрат.

Литература

1. Сатур В.С. Розробка пропозицій щодо удосконалення ведення обліку дебіторської заборгованості. URL: [http://archive.nbuv.gov.ua/portal / Socgum/Vzhdtu_econ/2018_2/35.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Socgum/Vzhdtu_econ/2018_2/35.pdf). (дата звернення: 22.09.2018).
2. Топоркова О.В., Євлаш Т.О. Управління дебіторською заборгованістю як один з інструментів фінансової політики підприємства. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2018. Вип. 1(7). С. 84–88.
3. Шепелевич В.В. Проблеми управління дебіторською заборгованістю та шляхи їх вирішення на підприємстві. Агросвіт. 2016. No 6. С. 107–112.
4. Федорченко О.Є. Актуальні проблеми управління дебіторською заборгованістю на підприємстві. Інвестиції: практика та досвід. 2018. Вип. 21. С. 60–62.

Отдел човешки ресурси

Бившева Л.О., к.е.н, Кондратенко О.О., асист., Рахманова Т.М.

Донбаська державна машинобудівна академія

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Навчання персоналу – багатогранне та складне поняття, що охоплює широке коло взаємозв'язаних психологічних, педагогічних, соціальних і економічних проблем. Для повного розуміння його розуміння необхідно розглянути такі поняття, як «розвиток особистості», «професійний розвиток особистості», «освіта», «розвиток персоналу».

Розвиток особистості – це різнобічний процес набуття та вдосконалення її фізичних, психологічних, моральних і економічних якостей в їх розмірності й органічній єдності. Гармонійний розвиток особистості означає всебічний розвиток людини як створіння соціального, яке володіє свідомістю (розумом), активного та здатного до результативної і продуктивної праці.

Саме в загальному контексті розвитку особистості необхідно розглянути поняття «професійного розвитку особистості». Професійний розвиток особистості можна визначити як підготовку та адаптацію особи до роботи за певною професією чи спеціальністю. Зазначене поняття вужче у порівнянні з поняттям «розвиток особистості». Професійний розвиток особистості відображає процес підготовки людини до конкретного виду трудової діяльності, охоплює оволодіння особистістю потрібними теоретичними знаннями, уміннями та практичними навичками, соціальними нормами поведінки, системою моральних цінностей і економічних якостей. Загалом, освіту можна визначити як процес і результат засвоєння систематизованих знань, умінь, навичок та способів поведінки. Проте, в останнє десятиліття у світлі ідеї гуманізації освіти все більше стверджується особистісно-орієнтований підхід до виявлення суті змісту освіти. Так, І.Я. Лернер і М.Н. Скаткін під змістом освіти розуміють педагогічно адаптовану систему знань, навичок і вмінь, досвіду творчої діяльності і досвіду емоційно-вольового ставлення, засвоєння якої покликане забезпечити

формування всебічно розвиненої особистості, підготовленої до відтворення (збереження) і розвитку матеріальної та духовної культури суспільства. Ці самі принципи поширюються і на управління персоналом.

Вужчим, порівняно з попередніми, є поняття «розвиток персоналу».

Н. Том під системою розвитку персоналу розуміє цілеспрямований комплекс інформаційних, освітніх та прив'язаних до конкретних робочих місць елементів, які сприяють підвищенню кваліфікації працівників даного підприємства відповідно до завдань розвитку самого підприємства і потенціалу та нахилів співробітників У свою чергу, Р. Марра і Г. Шмідт розглядають розвиток персоналу як навчання і підвищення кваліфікації персоналу хоча така характеристика розвитку персоналу дещо звужує його «системне» розуміння, проте вона не заперечує поглядів Н. Тома, а, в деякій мірі, навіть, доповнює їх.

Ширше розглядають це поняття російські вчені, зокрема А.Я. Кібанов. Він стверджує, що розвиток персоналу – це сукупність організаційно-економічних заходів служби управління персоналом у сфері навчання персоналу організації, його перепідготовки і підвищення кваліфікації. Ці заходи охоплюють оцінювання кандидатів на вакантну посаду, питання професійної адаптації, планування ділової кар'єри та службово-професійного просування кадрів поточної періодичної оцінки кадрів, роботи з кадровим резервом.

Таким чином, розвиток персоналу – це системно організований процес безперервного професійного навчання працівників з метою підготовки їх до виконання функцій на підприємстві, просування по службі, виховання лідерських та управлінських здібностей працівників з подальшим формуванням резерву керівників та структурного вдосконалення персоналу. Розвиток персоналу забезпечується різними заходами.

Исанов А.С., э.ғ.м., оқытушы

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті, Қазақстан

ХАЛЫҚ ТАБЫСТАРЫНЫҢ ДЕҢГЕЙІ – ЖАЛПЫ ӘЛ-АУҚАТ ДӘРЕЖЕСІНІҢ КӨРСЕТКІШІ РЕТІНДЕ

Аңдатпа. Қазіргі уақытта ұлттық экономикада басты мәселе – ел экономикасын дамыту. Алайда, елдің әл-ауқаты дәрежесіне көңіл бөлінбесе, мемлекет тарапынан экономиканы дамытуда қолданылатын реформалардың әсері жетпеуі де мүмкін. Әдетте, халықтың әл-ауқаты бірнеше маңызды факторлар жиынынан қалыптасады. Сол факторлардың ішінде маңыздысы - жалпы табыстар деңгейі. Өзінің атқарылатын еңбек нәтижесіне сай лайықты табыс алу – кез келген өркениетті мемлекеттің басымдығы болып табылады. Аталмыш мақалада, жалпы халық табыстарының деңгейіне қандай факторлары әсер ететіні қарастырылуымен қатар, елімізде осы мәселені шешуде қандай әдістерге жүгінетіні де жазылды.

Кілтті сөздер: табыс, жалақы, қарыз, несие, баспана, жинақ, банк, мемлекет, экономикалық реформалара және т.б.

Ел президенті 2019 жылдың 2 қыркүйегінде жарияланған «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» жолдауында кезекті рет мемлекеттің басты мақсаты болып, халық табыстарының өсуі және өмір сүру дәрежесінің артуы айтылды [1].

Бізге мәлім болғандай, әр азамат тапқан табысын екі мақсатта жұмсайды, яғни, бірін тұтынса (азық-түлік, дәрі-дәрімек, коммуналдық шығындар, несие-қарызды қайтару, жол шығындары); екіншісін, жинақтайды (депозит шотына салу, қаражатты «келешек шығындары үшін» қолында сақтау және т.с.с.). Аталған жұмсаулар дегенмен де жалпы орташа табыс деңгейіне тікелей байланысты болады. Бір айта кететіні, экономикада болып жатқан әсер етуші сыртқы және ішкі факторлар табыстың дәрежесінің нақты уақыттағы

құндылығын қалыптастырады. Осындай факторлар ретінде инфляция деңгейі, халық табыстарының аз мөлшерде өсуі, депозит үшін сыйақы мөлшерлерінің өте төмен болуы, халық табысы деңгейінің аздығы, елдегі барлық тауарларға қымбатшылығы, өмір сүрудің ең төменгі құндық қоржының төмен болуы, түрлі айып-пұлдары мөлшерінің артуы, сыбайластық жемқорлық дәрежесінің ушығуы, қазақстандық азаматтардың баспаналы болу дәрежесінің төмен болуы және т.б. жатқызылады. Осы аталған мәселелермен қатар, халықтың бір үлесінің қарызданып кетуі. Ал қарыз болу әрине табыстар деңгейінің жалпы көлеміне және әл-ауқатына тікелей әсер етеді.

Қазіргі уақытта қазақстандықтардың бір бөлігі қарызға батқан, баспаналары да жоқ.

Қазақстандық үй шаруашылықтарының тек 50% - ын ғана қолайлы жанұялар қатарларына жатқызуға болады.

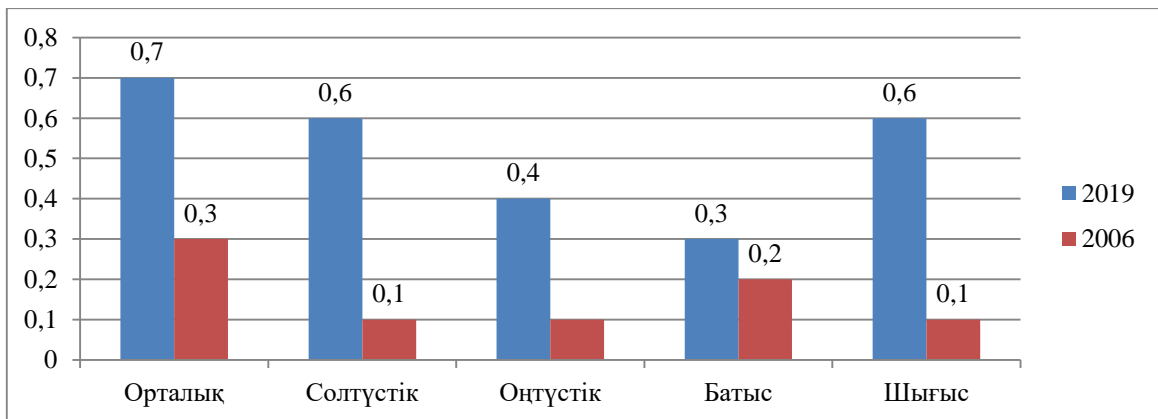
Қазақстанда халықтың несиелену деңгейі өсіп келеді. Ең несиелендірілген облысы Батыс Қазақстан болды. Бұл деректерді Alvin Market компаниясының зерттеулері дәлел.

Яғни, несиелер жинақтаудан артық. Егер жинақтар мен қарыздардың кез келген түрі бар үлесті салыстыратын болсақ, біз арақатынас өте төмен екенін көреміз.

Қарыздары бар үлесі 46% - ды құрайды, ал жинағы бар-барлығы 24%

Сонымен қатар, сарапшылар 1: 1 идеалды арақатынасы деп санайды.

Оның айтуынша, 13 жыл ішінде борышкерлердің да, сондай-ақ жинақтары бар адамдардың да үлесі айтарлықтай өсті.

1-сурет. Жинақ пен қарыздың ара-қатынасы динамикасы [2].

Яғни, 1-сурет бойынша, әр аймақтардың жинақ пен қарыздар арақатынасы бейнеленген. Төмен коэффициенттер халықтың басым бөлігі қарызға өмір сүретінің көрсетеді.

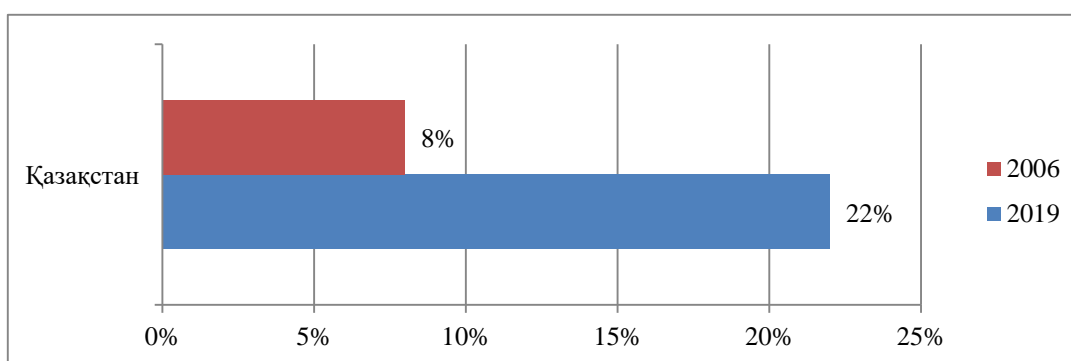
Экономика дамығанда, әдетте, банк құрылымдары тарапынан несие беру де ұлғаяды. Яғни халықтың тұтынушылық белсенділігі артып, адамдардың ертеңгі табысқа сенім артады және үлкен сұраныспен несие алуға барады

Экономикада дағдарыстық кұбылыстар байқалса, депозиттік нарық одан әрі дами бастайды және халық жинақтауға көбірек бейімделеді, қарапайым тілмен айтқанда «қара күнге кейінге қалдырылады». Дегенмен де, бүгін біз адамдардың көпшілігінде борышқа өмір сүріп жатқанын көріп отырмыз.

Әлеуметтік зерттеушілердің нәтижелері бойынша, бүгінгі таңда қазақстандықтардың басым бөлігі өз баспанасында тұрады.

Жалға алу жиеленді (2-сурет). Біріншіден, қазір жастар өз ата-аналарынан бөлек өмір сүруге бейім, бұл оларды пәтер алуға итермелейді. Екіншіден, біз ішкі көші-қон сәттерін байқаймыз. Урбанизация күшейтіледі.

Қазақстан Республикасында 2019 жыл басына жалға алушылардың үлесін 22% құрады. 2006 жылы не бәрі 8%-ын құраған болатын. Жалға алу үлесі бойынша көшбасшы елді-мекендер қатарларына Нұр-Сұлтан, Алматы, Қарағанды, Шымкент, Атырау және т.б. қалалар жатады.

2-сурет. ҚР бойынша пәтер-үйді жалға алу динамикасы.

Қалалар арасында да көші-қон байқалады.

Бұған оңтүстік өңірлерден солтүстікке қоныс аудару бағдарламасы да әсер етеді.

Әрине, жалға берілетін тұрғын үй нарығының шоғырлануы Нұр-Сұлтан мен Алматыда жүріп жатыр. Жалпы, бұл нарықтың дамуы еңбек ресурстарының ұтқырлығына ықпал ететінін атап өткім келеді. Ал бұл әрқашан экономиканың игілігі үшін жүруде. Экономикалық жағынан дамыған өңірлер қарқынды дамып келеді, жұмыссыздық азаюда, жастар әлеуметтік өсім үшін жағдай жасауда, кәсіпкерлік әлеует дамуда.

Мәжбүрлі шығындар-шығыстардың негізгі бөлігі

Сарапшылар атап өткендей, үй шаруашылықтары шығыстарының құрылымына келетін болсақ, міндетті болып табылатын негізгі тауарлар мен қызметтерге біздің азаматтарымыздың шамамен 60% жұмсайды. Мұндай құрылым қазақстандық үй шаруашылықтарының 60%-ында сақталуда. Бұл ретте азық-түлік өнімдеріне шамамен 43% қаражат жұмсалады екен.

Салыстырып кетсек, Ұлыбританияда және басқа да еуропалық елдерде үй шаруашылықтарының азық-түлікке жұмсалатын шығындарының үлесі 10% -дан аспайды. ТМД елдеріне келетін болсақ, Ресейде бұл үлес 30-ға жуық%, Украинада-50%. Біз олардың арасында бір жерде тұрмыз.

Бұл ретте табысы өте жоғары және 34%-ға жуық қаражат азық-түлікке жұмсайтын қазақстандық отбасылардың үлесі тек 5%-ын ғана құрайды.

Әрбір мемлекет халықтың жағдайын жақсартуды мақсат етеді. Жағдайдың бар болуы сол ел азаматтарының бақытты болуына ықпал етеді.

Жалпы, зерттеуге сәйкес, қазақстандық үй шаруашылықтарының 50% -ның жағдайын қолайлы жағдайға жатқызуға болады

Онда адамдар жақында қалыптасқан және көбінесе кішкентай балалары бар отбасының даму сатысында. Олар ипотекаға пәтер алады, олар тұрғын үй үшін төлем шығындарын жабады. Бұл ретте Қазақстанда қолайлы үй шаруашылықтарының үлесі 9%-ын құрайды.

Бұл, әдетте, тәжірибелі жас мамандар. Олар ата-анасынан жеткізілген немесе өз пәтерінде өмір сүруі мүмкін қандай да бір капиталы барлар. Сондықтан олар несие алмай, белгілі бір жинақтарға ие бола отырып, өздерін еркін әрі бақытты сезінеді.

Несиелер жалақыға дейін көмектесетіні мәлім.

Бұл салыстырмалы түрде қолайсыз, мында басым бөлігі бюджет саласында жұмыс атқаратын тұлғалар. Және олардың жеке баспанасы болуы

мүмкін, алайда ешқандай жинақтары жоқ және кейбір жағдайларда несиелері бар тұлғалар.

Осы жоғарыдағы мәселелер халықтың көкейінде тұрған сұрақтар. Қарыздардың үлесін қасқарту үшін, үй-күйі жоқтарды жеке баспанамен қамтамасыз ету үшін, табыстарын жоғарылату үшін ҚР-ның президенті Қасым-Жомарт Тоқаев Ел басының ынтасымен басталған көп ауқымды әлеуметтік-экономикалық саясатын қолға алып, 1 маусымнан бастап, бюджет саласында қызмет атқаратын азаматтардың жалақысын 30%-ға артатыны мәлімдеді. Бұл халық үшін маңызды көмек [3].

Қолданылған материалдар тізімі:

1. Ел басының жолдауы: «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі». 2 қыркүйек, 2019 жыл.
2. «Жинақ пен қарыздың ара-қатынасы зерттеулері». Оспанова Н. 2019 жыл.
3. www.akorda.kz

Маркетинг и управление

Ishmuhamedov Aman Armanovich

Kazakh-American Free University, Kazakhstan

MODERN TECHNOLOGIES OF DEVELOPMENT OF MANAGEMENT DECISIONS IN HEALTH CARE ORGANIZATIONS

This article provides an overview of modern management decision-making technologies in the field of medicine. The main stages preparation for decision, decision-making methodologies were considered.

References

- 1) «To the problem of quality of management of health care organizations in the conditions of market relations» Ismailov Zh.K., Shajhybekova G.T.
<https://kaznmu.kz/press/2012/01/18/к-проблеме-качества-управления-орган/>
- 2) «Development and adoption of management decisions in the system of public health protection» V.S. Glushanko, M.V. Alfyorova, A.T.Shastnyj VITEBSK 2016
- 3) «Adoption and control of management decisions in health care» journal «Glav vrach» 2016/06 http://publ/upravlenie_medicinskoj_organizaciej/prinjatie_i_kontrol_upravlencheski_kh_reshenij_v_zdravookhranении/12-1-0-116
- 4) Management decision-making Methodology
<https://scicenter.online/menedjment-zdravookhranении-scicenter/metodologiya-prinyatiya-upravlencheskogo-134238.html>

Романько М.Є.,

Бурцева С.О.,

Яценко В.В.,

к.е.н., доцент Плотніченко С.Р.,

Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь,

Запорізька область, Україна

ЕФЕКТИВНІСТЬ КАПІТАЛОВКЛАДЕНЬ ДЛЯ ПЕРВИННОЇ ОЧИСТКИ ЗЕРНА ТОВ «ТРИНА»

В тому випадку, якщо інвестиції є одноразовим вкладенням засобів в просте і розширене відтворення основних фондів, вони набувають форму капітальних вкладень. Капітальні вкладення, які забезпечують розвиток матеріально – технічної бази підприємства здійснюються у формі нового будівництва, реконструкції і розширення підприємства, технічного переозброєння виробництва. Розрахунки економічної ефективності капітальних вкладень необхідні при обґрунтуванні різних напрямів відтворення основних виробничих фондів, а також виробництва і будівельних об'єктів в галузях невиробничої сфери.

Пропонується дослідити оцінку економічної ефективності капітальних вкладень та розрахувати її показники на прикладі очистки зерна сільськогосподарського підприємства ТОВ «Іскра» [1].

Оптимальний варіант прийнятих в проекті інженерних рішень визначається системою економічних показників. Капітальні вкладення – це кошти, які використовуються на придбання і будівництво нових, а також реконструкцію діючих основних фондів. Розрахунок, який був виконаний в дипломному проекті для прийняття інженерного рішення, приводиться в статті для обґрунтованості подальших результатів. Додаткові капіталовкладення на придбання обладнання K_v , грн обчислюють за формулою [2].

$$K_{\text{в}} = K_{\text{р}} + K_{\text{у}} + K_{\text{н}} + K_{\text{б}}, \quad (1)$$

де $K_{\text{р}}$ – придбання обладнання, грн; $K_{\text{р}} = 151435$ грн;

$K_{\text{у}}$ – монтажні роботи, грн; $K_{\text{у}} = 62300$ грн;

$K_{\text{н}}$ – налагодження обладнання, грн; $K_{\text{н}} = 40700$ грн;

$K_{\text{б}}$ – вартість обладнання, грн; $K_{\text{б}} = 53570$ грн.

$$K_{\text{в}} = 151435 + 62300 + 40700 + 53570 = 308005 \text{ грн.}$$

Кошторис на оновлення обладнання підприємства складено за станом ринкових цін на 07.05.2018 року. Сума за кошторисом склала 151435 грн.

Для початку, розберемося які показники впливають на економічну ефективність та виробництво. Головними показниками є: енергозабезпеченість, електроозброєність праці, електрозабезпеченість, продуктивність праці, трудомісткість, енергоємність продукції, енергетичний ефект, собівартість одиниці продукції, що випускається, фондозабезпеченість, фондвіддача, додаткові капітальні вкладення, рентабельність виробництва, річний економічний ефект, термін окупності капітальних вкладень [2].

У процесі модернізації пункту первинної обробки зерна купівля нового технологічного обладнання значно покращить роботу обслуговуючого персоналу та прискорить процес випуску готового обробленого зерна. Як результат, в майбутньому, ми зможемо побачити якіснішу продукцію, полегшену роботу працівників та покращені показники затрат електричної енергії.

Для проведення розрахунків економічної ефективності ТОВ «Іскра» приймаємо два варіанта: базисний та звітний. Базисний – це демонстрація роботи підприємства до модернізації, отже звітний – це розрахунки після оновлення обладнання.

Результати розрахунків представлені в таблиці 1.

Таблиця 1 – Техніко – економічні показники

і	Значення за роками		Відношення звітнього до базисного у %
	Базисний рік – 2017	Звітний рік – 2018	
Капітальні вкладення, тис. грн	-	308005	-
Встановлена потужність електрообладнання, кВт	75	63	84
Витрати еленергії, кВт • год/ рік	109200	91728	84
Енергоозброєність праці, кВт/чол	3640	3057	84
Електроозброєність, кВт • год/ рік	2,5	2,1	84
Витрати на ел.енергію, грн	183456	154104	84
Річний прибуток, грн	3528000	3780000	107
Енергоемність виробництва, кВт • год/ т	3484,7	1979,3	56,8
Річний економічний ефект, грн	-	281353	-
Термін окупності, років	-	1,1	-

При розрахунку техніко-економічних показників у звітному варіанті порівняно з базовим: встановлена потужність електродвигунів знизиться на 16%, витрати електроенергії за рік знизяться на 16%, енергоозброєність праці знизиться на 16%, електроозброєність знизиться на 16%, а річний прибуток зросте на 7%. Термін окупності складе 1,1 років.

Список літератури.

1. Романько М.Є. Електрифікація пункту первинної очистки зерна ТОВ «Іскра» Приазовського району Запорізької області з розробкою системи керування ділянкою пакування зерна / М.Є. Романько; ТДАТУ. – Мелітополь: [б.в.], 2018. – 73 с.
2. Економіка сільського господарства: підручник / В.І.Мацібора. – К.: Вища школа, 1994. – 415 с.
3. Тарифы на электроэнергию для населения [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/tariff/electric/> - назва з екрану.

**Гулька В.І., студентка спеціальності 075 "Маркетинг",
к.е.н., доц. Скригун Н.П.**

Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА: СУТНІСТЬ, НАПРЯМКИ ТА ФУНКЦІЇ

Сучасний світ сповнений гострими соціальними проблемами в усіх аспектах і сферах життя. Зокрема, проблемами навколишнього середовища, добробуту населення, бідності, проблеми здорового способу життя, освіченості, соціальної безпеки та здоров'я населення; загальнодержавними проблемами (корупція, злочинність, поширення нелегального бізнесу та тіньової економіки), що негативно позначаються на житті населення в межах окремих країн та суспільства загалом. Всі вищезазначені прояви соціальних проблем потребують уваги з боку держави, населення, комерційних підприємств та кожної окремої соціально-відповідальної людини.

Соціальна реклама є одним із ефективних інструментів боротьби з соціальними проблемами населення. Соціальна реклама допомагає закласти фундамент для розвитку соціальної свідомості суспільства, продемонструвати модель та стандарти поведінки соціально-відповідальної особистості, поширювати ідеї та методи боротьби з соціальними проблемами серед широкого загалу. Також варто відзначити таку важливу функцію соціальної реклами, як заклик до згуртування суспільства для подолання нагальних проблем, що закладає у свідомості людей ідею про те, що разом боротися з соціальними проблемами легше і що від дій та небайдужості кожного особисто залежить досягнення загального соціального добробуту.

Варто виділити визначення поняття соціальної реклами, що викладене в статті першого розділу Закону України «Про рекламу». Соціальною рекламою називається інформація будь-якого виду, розповсюджена в будь-якій формі, яка спрямована на досягнення суспільно-корисних цілей, популяризацію загальнолюдських цінностей і розповсюдження якої не має на меті отримання прибутку [1]. З визначення зрозуміло, що даний вид реклами має на меті не отримання економічної вигоди, а сприяє тому, щоб зробити світ кращим. Влучне та змістовне формулювання способу досягнення мети соціальної реклами подає

Т. Шальман: «мета соціальної реклами досягається шляхом створення рекламних звернень, в яких пропагується те чи інше позитивне явище, або розповідається про наслідки негативних звичок і явищ» [2].

З розвитком маркетингових комунікацій, методів та засобів поширення реклами стало дедалі більше, що зумовило легкість поширення рекламних звернень у суспільстві. Особливо варто відзначити популярність соціальних медіа та вплив лідерів думок через соціальні мережі, що допомагають інформувати населення про проблеми в суспільстві та власним прикладом демонструвати шляхи їх подолання. Останнім часом такі засоби рекламування набирають популярності, особливо серед молоді. Тематика ж соціальної реклами має безліч напрямків, серед яких:

- пропаганда здорового способу життя;
- виховання морально-етичних цінностей суспільства, толерантності та гуманності;
- заклики, щодо охорони та бережливого ставлення до навколишнього середовища;
- виховання законослухняності населення;
- виховання національно свідомого суспільства.

Соціальна реклама може бути інструментом для вирішення соціальних проблем будь-якого роду. Однак ефективність такої реклами передбачити достатньо важко, адже результати її впливу мають не миттєвий, а накопичувальний ефект, що сприяє усвідомленню населенням та прививанню їм певних цінностей протягом часу. Соціальна реклама, яка викликає справжні емоції у глядачів, зачіпає аспекти моральності та людяності, зображує нищівні наслідки людського недбальства, безумовно, підштовхує людей до змін та згуртовує суспільство.

Як і будь-який вид реклами, соціальна реклама потребує правильного підходу до її відтворення. В цьому велику роль відіграють наступні аспекти:

- створення якісного рекламного повідомлення, що зможе зацікавити цільову аудиторію;
- постійний пошук нестандартних підходів відтворення реклами, який допоможе привернути увагу суспільства до певної соціальної проблеми;

- правильний підбір місця розміщення реклами для певних вікових груп населення відповідно до їх інтересів та вподобань, тощо.

Аби соціальна реклама була ефективною, вона повинна передусім апелювати до актуальних проблем аудиторії, на яку вона спрямована. Також варто зазначити, що така реклама має не тільки інформувати суспільство про певні соціальні проблеми, а вказувати на чіткі дії, які допоможуть у їх подоланні. Ще одним важливим аспектом, що визначає ефективність соціальної реклами є готовність суспільства до вирішення тих проблем, що в ній висвітлюються, тому дуже важливо при створенні соціальної реклами враховувати рівень моральної вихованості населення.

Отже, основними функціями соціальної реклами є виховання морально-етичних цінностей суспільства, згуртування населення та стимулювання їх для досягнення суспільно-корисних цілей. А ефективність даного виду реклами тісно пов'язана з готовність населення до подолання висвітленої соціальної проблеми та демонстрації певних дій на шляху до її вирішення.

Література:

1. Закон України «Про рекламу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80>
2. Шальман Т.М. Соціальна реклама – важливий складник ринку та PR / Т. М. Шальман. Наукові записки Інституту журналістики. – 2014. – С. 256-260.

Счетоводство и аудит

к.э.н. Айтхожина Л.Ж., студент Бекжанова З.О.
Казахский университет экономики, финансов и международной торговли, Республика Казахстан, г. Нур-Султан

СБАЛАНСИРОВАННАЯ СИСТЕМА ПОКАЗАТЕЛЕЙ (КРІ)

Стратегия предприятия, определение его целей и задач являются привилегией и обязанностью высшего управленческого звена компании, в то же время реализовывать стратегию –это задача сотрудников предприятия на уровне структурных подразделений. Задача системы сбалансированных показателей (КРІ) состоит в переводе стратегии компании в комплексный набор показателей ее деятельности, определяющий основные параметры системы измерения и управления.

Наиболее популярная, признанная в мире концепция управления и реализацией стратегии компании –это сбалансированная система показателей (BalancedScorecard, BSC) – разработанная профессорами Гарвардского университета Д. Нортоном и Р. Капланом (США). Через данный механизм - ключевые показатели эффективности, в английском варианте — KeyPerformanceIndicator (далее КРІ) до персонала компании последовательно доводятся стратегические цели компании и контроль их достижения [1].

КРІ являются, по сути, измерителями достижимости целей, а также характеристиками эффективности бизнес-процессов и работы каждого отдельного сотрудника. Хорошие или плохие экономические показатели отражают главным образом благоприятный или неблагоприятный экономический климат бизнеса, в условиях которого действует подразделение, а также в определенной степени профессиональное мастерство менеджера этого подразделения. К примеру, чтобы оценить показатели работы менеджеров подразделений, необходимо разграничить экономические и управленческие составляющие показателей функционирования.

При оценке работы менеджера подразделения в финансовые показатели, должны включаться только те составляющие, которые он контролирует

непосредственно. Отсюда важно выстроить организационную структура бизнеса. Если, считать организацию в целом инвестиционным центром, тогда при децентрализованной, дивизиональной структуре организация делится на подразделения, выступающие как центры инвестиции или центры прибыли. И наоборот, при функциональной структуре - организация в целом считается инвестиционным центром, где все виды деятельности контролирует руководитель соответствующего подразделения.

Поэтому все начисление косвенных затрат, например, затрат на центральное обслуживание и административные функции, на которые менеджеры подразделения влиять никак не могут, не должны включаться в оценочные показатели его работы. Подобные издержки могут контролироваться только там, где они реально осуществляются, из чего следует, что ответственность за них должны нести менеджеры централизованных структур.

Практика показывает, что зачастую проблемы появляются на этапе разработки показателей. Поэтому следует придерживаться при разработке показателей - определение показателей: «KPI – чем проще, тем лучше». Опять же неправильно разработанные KPI могут спровоцировать злоупотребления и махинации, к примеру, намеренное искажение финансовой отчетности. Ключевое в этом случае - это человеческий фактор, желание показать максимизации дохода. Другими словами как бы показатели не были сбалансированы, все равно имеет место возможность занизить один и завысить другой с целью увеличения бонуса работникам. Но, если KPI составлен грамотно, даже небольшие манипуляции на интересы компании не повлияют [2].

Сбалансированная система показателей зависит от методологии их разработок и учета факторов и критерий.

Анализ научных источников по данному вопросу позволил сгруппировать следующие требования, которые предъявляются к каждому из коэффициентов:

- коэффициент должен быть четко определен, с тем чтобы сотрудник легко

- может вычислить «свой» KPI , пользуясь данными, которые всегда под рукой,

- утвержденные показатели и нормативы должны быть достижимы и должны нести смысл и являться базой для анализа ,

- показатели должны способствовать мотивации и росту эффективности персонала, а это напрямую связано с постановкой целей,

- утвержденные показатели должны быть сопоставимыми, а именно одни и те же показатели можно сравнить в двух и более подобных ситуациях, и др.

Считаем необходимым работать над снижением дисфункциональных последствий (уделение большего значения «победе» в конфликте, а не устранению проблем.), таких как :

а) использование более совершенных финансовых показателей, учитывающих бухгалтерские поправки, цель которых — преодолеть узкие места, обычно имеющиеся в бухгалтерских показателях;

б) удлинение периода измерения, за который определяются основные показатели;

в) не полагаться исключительно на бухгалтерские показатели и включить нефинансовые параметры, например, подход на основе ведомости сбалансированного учета [3].

Немаловажно и то что, является ли основной целью измерение показателей функционирования подразделения в целом или менеджера, который им управляет.

Смысловые сообщения, передаваемые этими двумя показателями, могут быть совершенно различными.

Например, менеджер может быть назначен в отстающее подразделение, чтобы улучшить его деятельность, и может во много раз повысить результаты функционирования этого подразделения.

Однако Парменгер Д. считает, что это подразделение и в данном случае может оставаться неприбыльным, например, из-за действия отраслевых факторов, таких, как избыток мощностей или сокращающиеся рынки. В этих условиях будущее такого подразделения может быть неопределенным, однако менеджер, который за него отвечает, может быть выдвинут на более высокую должность в знак признания его хорошей работы на прежнем месте.

И наоборот, подразделение может показывать высокую отчетную прибыль, но из-за промахов руководителя эти показатели оказываются меньше

тех, на которые можно было бы рассчитывать при сложившихся благоприятных экономических условиях [4].

На практике разделить между собой контролируемые и неконтролируемые статьи расходов очень трудно. Есть одно правило, которое может применяться для разделения между собой контролируемых и неконтролируемых расходов, — это делать менеджеров ответственными за те затраты, на которые вы хотите, чтобы они обращали повышенное внимание. Например, рассмотрим бизнес-процессы бухгалтерской службы. На наш взгляд основными показателями работы бухгалтерской службы можно назвать такие, как подготовка в срок финансовой отчетности; затраты на ведение бухгалтерского учета и сбор документов, % ошибок допускаемых в автоматизированной системе и т.д. (таблица 1).

Таблица 1 - КРІ бизнес- процессов бухгалтерского учета

№ пп	Бизнес-процесс	Показатель	Ед. изм.	Источник данных	Методика расчета	Периодичность
1	2	3	4	5	6	7
1	Учет кассовых операций	количество выявленных ошибок в бухгалтерских проводках бизнес-процесса" Учет кассовых операций"	%	система учета	отношение количества неправильных бухгалтерских проводок к общему количеству бухгалтерских проводок по бизнес-процессу	ежемесячно
2	Учет банковских операций	количество выявленных ошибок в бухгалтерских проводках бизнес-процесса "Учет банковских операций"	%	система учета	отношение количества неправильных проводок к общему количеству бухгалтерских проводок по бизнес-процессу	ежемесячно
3	Учет запасов	количество выявленных ошибок в бухгалтерских проводках бизнес-процесса" Учет запасов"	%	система учета	отношение неправильных проводок к общему количеству бухгалтерских проводок по бизнес-процессу	ежемесячно
4	Учет основных средств	количество выявленных ошибок в бухгалтерских проводках бизнес-процесса "Учет основных средств"	%	система учета	отношение количества неправильных проводок к общему количеству бухгалтерских проводок по бизнес- процессу	Ежемесячно

5	Учет дебиторской задолженности	количество выявленных ошибок в бухгалтерских проводках бизнес-процесса "Учет дебиторской задолженности"	%	система учета	отношение количества неправильных проводок к общему количеству бухгалтерских проводок по бизнес-процессу	Ежемесячно
6	Учет кредиторской задолженности	количество выявленных ошибок в бухгалтерских проводках бизнес-процесса "Учет кредиторской задолженности"	%	система учета	отношение количества неправильных проводок к общему количеству бухгалтерских проводок по бизнес-процессу	ежемесячно
7	Учет доходов компании	количество выявленных ошибок в бухгалтерских проводках бизнес-процесса "Учет доходов"	%	система учета	отношение количества неправильных проводок к общему количеству бухгалтерских проводок по бизнес-процессу	ежемесячно
8	Инвентаризация активов	своевременность и полнота охвата объектов	дни	система учета	разность между датой по нормативному документу и фактической датой завершения инвентаризации	Годовая
9	Учет резервов	количество выявленных ошибок в бухгалтерских проводках бизнес-процесса "Учет резервов"	%	система учета	отношение количества неправильных проводок к общему количеству бухгалтерских проводок по бизнес-процессу	ежемесячно
10	Проведение сверки с контрагентом	своевременность и полнота проведения сверки с контрагентами	%	система учета	отношение количества подтвержденных актов сверок по контрагентам к общему количеству контрагентов	ежемесячно
11	Формирование финансовой отчетности компании	своевременная составление финансовой отчетности	дни	система учета	КПД срок отчетности = Срок уст. – Срок предст.	ежемесячно
<i>Примечание – составлено по источникам [4,5]</i>						

На практике имеют место такие КРІ для одной штатной единицы бухгалтера как: отсутствие претензий налоговых органов и аудиторов, выполнение бюджета, сумма штрафов за нарушения норм бухгалтерского законодательства, количество ошибок выявленных в процессе аудита, своевременное выставление счетов и отражение оплаты в учетных системах, сумма убытков, возникших из-за наличия кассового разрыва.

И, наконец, правильно построенная сбалансированная система Показателей (ССП), поддерживаемая удобными программными средствами, позволяет субъекту хозяйственной деятельности - сосредоточить все свои

ресурсы (финансовые, кадровые, технологические, информационные) на реализации стратегии и добиться неуклонного движения предприятия к поставленным целям.

Список использованной литературы:

1. Разработка системы ключевых показателей (KPI) для производственного предприятия. А.: Экономика. 2010 г.

2. Брейли Р., Майерс С. Принципы корпоративных финансов. М.: Олимп-Бизнес, 2015. - 1008 с.

3. Жемчугов А.М., Жемчугов М.К. Продукция предприятия, результаты деятельности, и мотивация // Проблемы экономики и менеджмента. 2013. №12. С. 4-12.

4. Пармендер Д. Ключевые показатели эффективности. Разработка, внедрение и применение решающих показателей. М.: Феникс. 2011. - 228с.

5. Функции бухгалтерской службы при выделении ее в общих центрах обслуживания: Л.Ж. Айтхожина, А.А. Кажмухаметова , Б.Ж. Акимова// Статистика, учет и аудит №.2 (79), 2019. С 7-11.

К.е.н. Булкот Г.В., студентка Волкова К.Ю.

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Україна

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Збалансований та безперервний періодичний рух грошових коштів – являється основою ефективного функціонування сучасного підприємства. Як показує досвід, перед господарюючими суб'єктами постійно виникають проблеми щодо доцільного використання фінансових інструментів, з метою організації контролю грошового потоку. Так як грошові кошти є найбільш ліквідними активами та обмеженими ресурсами, і успіх діяльності підприємства багато в чому визначається здатністю їх раціонально розподіляти і використовувати. Кожне підприємство має бути забезпечене достовірною та точною інформацією про рух коштів, для цього потрібно організувати та систематизувати наступні завдання: правильна організація в проведенні безготівкових і готівкових розрахункових операцій, з дотриманням діючого законодавства; чинне документування операцій відповідно до руху грошових коштів і розрахунків; забезпечення збереження грошових коштів і цінних паперів у касі підприємства; контроль над витрачанням грошових коштів та їх систематизація; періодичне проведення інвентаризацій грошових коштів і дебіторської заборгованості; своєчасне і повне відображення в документах і реєстрах бухгалтерського обліку руху коштів у касі підприємства і на рахунках у банку [1].

Як бачимо, проблеми обліку грошових коштів виступають як у теоретичній частині, так і в практичній, оскільки виникає багато різноманітних питань щодо їх обліку. Наприклад, у звіті про рух грошових коштів до фінансових інвестицій не включають купівлю тих фінансових інвестицій, що визначаються еквівалентами грошових коштів (деPOSITНИЙ сертифікат) [2].

Проаналізувавши сучасний стан відображення руху грошових коштів, виходячи з відповідних Національних Положень, можна виокремити такі недоліки: відсутність розроблених робочих інструкцій працівників бухгалтерії і

каси стосовно порядку оформлення видачі готівки з каси; відсутність затвердженого графіку здійснення роботи касира, що не сприяє ефективному ходу облікового процесу, а в деяких випадках і взагалі ускладнює його; зтяжна процедура оформлення видаткових і прибуткових касових ордерів; відсутність ведення управлінської звітності для контролю за станом і рухом грошових коштів, що пояснюється перевантаженістю працівників бухгалтерії підприємства основною звітністю; відмінність у трактуванні поняття «грошові кошти» у національних та міжнародних положеннях бухгалтерського обліку. Саме тому удосконалення організації обліку касових операцій на підприємствах повинно відбуватися в напрямі вирішення окреслених проблем.

Для усунення як зазначених проблемних питань, так і проблем організації та обліку грошових потоків загалом, можна запропонувати наступні шляхи вдосконалення системи бухгалтерського обліку у сфері управління грошовими коштами: розширення та вдосконалення форм та методів здійснення розрахунків (клірингових розрахунків, використання рахунків овердрафт, тощо); вдосконалення та розвиток систем і технологій банківського обслуговування підприємств; подальше адаптування Національних положень бухгалтерського обліку що регламентують організацію та облік грошових коштів до міжнародних стандартів; розробка механізмів та методів зміцнення платіжної дисципліни і контролю за дотриманням касової дисципліни (наприклад, проведення інвентаризації каси не рідше одного разу на місяць, створення фонду дрібної готівки та введення відповідного активного рахунку в Плані рахунків бухгалтерського обліку); розробка та запровадження форм, методів та механізмів функціонування управлінської система обліку грошових коштів (наприклад, запровадження автоматизованої системи управління грошовими потоками на підприємстві, розробка форм управлінської звітності з руху грошових коштів та механізмів її складання тощо); необхідність розширення та удосконалення нормативно-правової бази з ведення бухгалтерського обліку грошових коштів на підприємствах [3].

Як бачимо, проблеми обліку грошових коштів є досить важливим питанням, тому що від достовірності та оперативності грошового обліку залежить вся фінансова діяльність та звітність підприємства, її подальше існування, раціональне збереження коштів.

Отже, перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у пошуку нових методів, механізмів та форм, щодо вдосконалення наявної системи організації бухгалтерського обліку грошових потоків в Україні. Запровадження національних положень до міжнародних стандартів та впровадження нових методів дозволяє покращити організацію та ведення бухгалтерського обліку грошових коштів, знизяться ризики помилок, тим самим дозволить підвищити ефективність роботи підприємства. Таким чином, все таки наша Україна потребує підвищення наукової обґрунтованості в розробці методики дослідження грошових коштів, системи аналітичних і модельних засобів управління коштами.

Література:

1. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. (дата звернення: 06.11.2019).
2. Сук Л. Організація обліку операцій на рахунках у банках. *Бухгалтерія в сільському господарстві*. 2009. № 8. С. 36–44.
3. Парді С.Р. Шляхи вдосконалення обліку грошових коштів. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2013. Т. 8. Вип. 2 /1. С. 82 – 86.

К.е.н. Булкот Г.В., студентка Петрук А.П.

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Україна

КОНТРОЛЬ НАЯВНОСТІ ТА НАДХОДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує для використання їх у виробництві або постачанні товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік). Збереження основних засобів, забезпечення їх нормального стану та раціональне використання є основним завданням колективу підприємства. Звідси у програмі проведення комплексного контролю основною є перевірка операцій, пов'язаних із основними засобами.

Важливими завданнями контролю основних засобів є контроль дотримання умов, що забезпечують зберігання основних засобів та нематеріальних активів; перевірка законності та правильності операцій, пов'язаних із рухом основних засобів, нематеріальних активів та їх документальним оформленням; контроль правильності віднесення активів до основних засобів; контроль правильності і своєчасності нарахування та включення у витрати виробництва амортизаційних витрат; контроль правильності проведення переоцінки основних засобів; контроль правильності відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій, пов'язаних з рухом основних засобів; контроль своєчасності освоєння виробничих потужностей, виконання показників ефективності використання обладнання; виявлення обладнання, що не використовується, обстеження його стану, умов збереження; контроль операцій, пов'язаних з орендою основних засобів.

Інформаційна база, використовувана під час контролю основних засобів, містить основні нормативні документи, що регулюють питання організації бухгалтерського обліку й оподаткування основних засобів; наказ про облікову політику організації; первинні документи, які відображають операції по

основних засобах: акт прийому-передачі (№ ОЗ-1); акт здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів (ф. ОЗ-2); акт на списання основних засобів (№ ОЗ-3), акт на списання автотранспортних засобів (№ ОЗ-4); акт на установку, пуск, демонтаж будівельних механізмів (№ ОЗ-5); інвентарна картка обліку основних засобів (№ ОЗ-6); опис інвентарних карток з обліку основних засобів (№ ОЗ-7); картка обліку руху основних засобів (№ ОЗ-8); інвентарний список основних засобів (№ ОЗ-9); розрахунок зносу основних засобів (№ ОЗ-14); протоколи інвентаризаційних комісій; інвентаризаційні описи та порівняльні відомості з інвентаризації; реєстри синтетичного й аналітичного обліку руху основних засобів, що використовуються в організації; облікові реєстри по рахунках 10, 11, 12, 13, 40, 41, 42, 46; Головна книга; фінансова звітність.

Основні засоби обліковують за кожним інвентарним об'єктом. Для індивідуального обліку інвентарні об'єкти нумерують, тобто присвоюють їм інвентарні номери. Аналітичний облік основних засобів ведуть в інвентарних картках. На кожний об'єкт відкривають окрему картку (ф. ОЗ-6), де вказують назву та призначення об'єкта, його місцезнаходження, стислу характеристику, дані про капітальний ремонт та інші показники. Відкриті картки записують в опис, чим забезпечується контроль за їх наявністю. Інвентарні картки, зареєстровані в описі, розміщують у картотеці згідно з класифікаційними групами, до яких належать об'єкти. Обліковують основні засоби на рахунку 10 «Основні засоби». Це активний матеріальний рахунок, за дебетом якого відображають наявність та надходження об'єктів основних засобів, а за кредитом – їх вибуття. До цього рахунку застосовують субрахунки згідно із прийнятою класифікацією. Основні засоби надходять на підприємство в порядку капітальних інвестицій, облік яких ведуть на рахунку 15 «Капітальні інвестиції». Оприбутковують об'єкти у складі основних засобів за актами у дебет рахунка 10 «Основні засоби» з кредиту рахунків 15 «Капітальні інвестиції», 42 «Додатковий капітал» тощо.

Отже, узагальнюючи все вищевикладене, можна зробити висновок, що контролер перевіряє правильність ведення інвентарних карток шляхом їх звіряння з актами на приймання основних засобів, інвентарним списком, записами у регістрах бухгалтерського обліку. Таким чином, основні засоби суттєво впливають на діяльність підприємства в цілому, тому контроль за станом

їх збереження, наявності й ефективності використання повинен бути ретельним, повним, достовірним, обґрунтованим та відповідати чинному законодавству.

Література:

1. Про затвердження Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» від 27.04.2000 р. № 92 Дата оновлення: 05.01.2018. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>. (дата звернення: 06.11.2019).

2. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. (дата звернення: 06.11.2019).

3. Бондаренко Н.М. Організація внутрішньогосподарського контролю використання основних засобів на підприємстві. *Вісник ОНУ імені І. Мечникова*. 2015. Т. 20. Вип. 1/1. С. 157-160.

4. Бондаренко Н.М., Шачаніна Ю.К. Організація внутрішньогосподарського контролю використання основних засобів на вітчизняних підприємствах та шляхи його вдосконалення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Випуск 23. Частина 3. С.119-122.

ПУБЛИЧНАТА АДМИНІСТРАЦІЯ

Модерна технологія за контрол

Родченко Лариса Михайлівна

*доктор наук з державного управління, професор
професор кафедри менеджменту Університету державної фіскальної служби
України*

СУЧАСНІ СВІТОВІ КОНЦЕПЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Військова політика покликана оцінювати можливість, необхідність і межі застосування військової сили, визначати кількісні та якісні параметри військового потенціалу, направляти процес військового будівництва; розробляти методи застосування військової сили. В якості суб'єктів військової політики виступають вищі органи законодавчої і виконавчої влади, органи військового керівництва цієї держави, військово-політичні союзи. Об'єктами військової політики є всі області життєдіяльності суспільства, які формують військовий потенціал, військову міць держави - економіка, наука і техніка, соціально-політичні відносини і соціальні структури, суспільну свідомість.

Конкретний зміст військової політики різних держав на різних етапах їх розвитку обумовлюється економічними і політичними інтересами держав, що становлять їх націй, класів і соціальних груп, коаліцій держав, виражених у відповідних доктринах, установках; потенційними або готівкою можливостями суб'єкта військової політики, що дозволяють реалізувати цей інтерес; внутрішніми і зовнішніми умовами існування цієї держави, ступенем загрози його безпеці.

Цілі і засоби військової політики зумовлюються внутрішніми і зовнішніми умовами життєдіяльності держави. Їх поступові або різкі зміни можуть викликати необхідність перегляду цілей і засобів військової політики, дій по збільшенню (зменшенню) військової могутності. Ідейним стрижнем військової політики є військова доктрина держави, яка виробляється вищими органами політичного і військового керівництва. Політичні, військові,

військово-технічні та економічні основи військової доктрини формуються на базі наукового аналізу військово-політичної практики.

Реалізація доктринальних ідей знаходиться в сфері практики, в якій особливе місце займає керівництво військовим будівництвом в цілому, в тому числі будівництвом збройних сил. Воно пов'язане зі створенням матеріальних і духовних основ військового потенціалу (військової могутності) держави. Це вимагає вироблення і реалізації наукової, військово-економічної та військово-технічної політики, а також військових аспектів соціальної, демографічної, культурної політики, кадрової політики в Збройних силах.

Зі структури військової політики випливає її змістовне визначення як сукупності керівних ідей, конкретних рішень і практичних дій, спрямованих на створення військового потенціалу і досягнення політичних цілей військовими засобами.

На рубежі століть військова політика Китаю спрямовується на забезпечення умов для реалізації національної стратегії розвитку, метою якого є досягнення Китаєм до середини XXI століття статусу великої держави, що займає домінуюче становище і рівною по своїм політичним впливом, економічної та військової могутності іншим державам світу.

Складовою частиною цієї стратегії є реалізація програми "чотирьох модернізацій", що взяла старт в кінці 70-х років минулого століття і спрямованої на збільшення сукупної національної потужності. Програма заснована на ідеї про те, що головним фактором сукупної національної потужності є динамічний і стійке економічне зростання, підйом рівня науки і технологій, пошук і освоєння природних ресурсів Китаю і забезпечення доступу Китаю до світових джерел сировини і енергії.

У Великобританії конверсія розглядалася як складова частина загальнонаціональної програми реструктуризації і модернізації всіх секторів економіки, включаючи оборонний сектор, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності найбільш важливих галузей - оборонної й аерокосмічної промисловості. Початок цим масштабним заходам було покладено прийняттям в 1993 р перспективної програми розвитку технологій, що передбачає вироблення національної концепції в цій сфері, визначення пріоритетних напрямків розвитку науки і технологій, виявлення стримуючих факторів і стимулювання якісно нових більш тісних зв'язків між різними

секторами економіки, включаючи оборонний і цивільний сектори. Основні зусилля при цьому спрямовуються на підвищення економічної ефективності всього спектра наукових досліджень, здійснюваних за рахунок бюджетних асигнувань, включаючи оборонні. Координація цієї діяльності здійснюється спеціально створеною робочою групою при уряді Великобританії, в завдання якої входить розробка рекомендацій міністерствам про шляхи більш скоординованого підходу до планування цивільних і оборонних досліджень в сфері науки, техніки і технологій.

Серед 27 ключових пріоритетних технологій, визначених програмою, найбільш перспективними для конверсії визнані інформаційні, електронні та комунікаційні технології, застосування яких веде до ефективної інтеграції більшості інших раніше розділених галузей. Науково обґрунтована політика в області конверсії дозволила Великобританії забезпечити плавність і досить високу економічну ефективність процесу при помірних соціальних витратах.

Політика уряду США в області конверсії полягає в масштабному бюджетному фінансуванні програм розробки технологій "подвійного застосування" як в оборонному, так і в цивільному секторах. Що стосується виробничої сфери, то відбуваються тут процеси аналогічні тим, які мають місце в Великобританії.

Література:

1. Мігус І.П., Черевко О.В. Стратегічні пріоритети детінізації економіки України у системі економічної безпеки: макро та мікро вимір: кол. монографія. Черкаси, 2014. 442 с.

2. Лазаришина І.Д. Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика: монографія. Рівне, 2005. 369 с.

Білозір Оксана Володимирівна

Кандидат юридичних наук,

*доцент кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної академії
управління персоналом*

ORCID: 0000-0001-8326-3356

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СКАНДИНАВСЬКОЇ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Європейська інтеграція, що почалася з рішення суто економічних завдань, розвиваючись вшир і вглиб, придбала соціальний вимір. Швеція в цьому процесі не варто на узбіччі. Політику Європейського Союзу в області соціальних відносин і ринку праці в Швеції розглядають, виходячи з того, що сьогодні складається зовсім нова ситуація, обумовлена розвитком глобалізації і викликами, висунутими наукомісткою економікою. Не доводиться сумніватися в тому, що європейська економіка досить сильна і добре підготовлена до майбутнього.

Швеція разом з країнами ЄС одностайна в тому, що зміни, що відбуваються, не повинні відволікати увагу держави від вирішення проблем, пов'язаних зі станом слабких членів суспільства, які страждають від безробіття, соціального відторгнення та бідності. Саме тому питання про політику зайнятості і в цілому про соціальному вимірі інтеграційних процесів, займає верхній рядок у сфері соціальної політики Швеції. В найближчі роки можна очікувати-висування цілого ряду ініціатив, спрямованих на боротьбу з соціальним відторгненням і убогістю в країнах-членах ЄС.

Проте, це не означає, на думку шведських політологів, що країни ЄС повинні гармонізувати соціальну політику, що проводиться і окремими державами. Навпаки, тут вважається, що соціальна політика - це перш за все відповідальність кожної з країн, що входять в ЄС.

У Раді міністрів ЄС, куди входить і Швеція, як повноправний член Товариства, останнім часом все частіше знаходить підтримку позиція окремих представників в цьому органі, яка полягає в тому, що найважливішою політичною метою на даному етапі інтеграції: країн ЄС є боротьба з бідністю і;

соціальним відторгненням. У зв'язку з цим, вважається, що кожна країна самостійно може і: має вибрати засоби для її досягнення, з урахуванням, своїх можливостей і сформованих передумов. Так, наприклад, вже зараз, за пропозицією Швеції; країни ЄС спільно обговорюють, яким чином системи пенсійного забезпечення в кожній окремо взятій державі можна адаптувати до ситуації, яка виникне через кілька - років, коли питома вага населення похилого віку в суспільстві стане набагато більше нинішнього (в Швеції ця проблема: стоїть найгостріше, тому як вона є лідерів серед європейських країн за тривалістю життя: 76 років для жінок і 74 роки для чоловіків) [3, с. 200].

Міністри з питань соціальної політики країн-членів ЄС регулярно зустрічаються і обмінюються досвідом. Європейська Комісія сприяє у підготовці звітів і проведення досліджень. Таким чином, можна говорити про м'яких методах управління, що мають великий політичний ефект. Причому жодна з країн не хоче відставати від інших. У цьому сенсі Швеція, яка має достатній досвід у формуванні дійсно по-справжньому соціально-орієнтованої економіки, стоїть у ряду лідерів по висуненню різного роду ініціатив по соціальній інтеграції на європейському просторі.

Розглядаючи шведську модель соціальної політики, як найбільш яскравий приклад так званої скандинавської моделі соціальної політики, можна також з повною підставою говорити про щільному співробітництві цієї країни в соціальній та інших областях з її сусідами по Скандинавії: Норвегією, Фінляндією. Ця співпраця має не тільки загальноєвропейський характер, але і внутрішньо регіональної. З 11 січня 1993 року, тобто з моменту підписання Кіркенесскої Декларації (Кіркенес, Норвегія), яка заклала основу для створення Баренцева Євро-Арктичного регіону (Беар), співпраця між скандинавськими країнами; стало ще більш щільним [1]. У Беар, крім вище згаданих трьох скандинавських країн увійшли також Ісландія, Данія і Росія; Ймовірно, що дана співпраця спочатку замислювалося, з економічних міркувань. Однак очевидним є той факт, що ця подія стала результатом становлення регіональної політики; Євросоюзу, воно ознаменувало новий етап у розвитку регіонального європейського співробітництва. На сьогоднішній момент, правомірно говорити про те, що проект співпраці в Беар, став найуспішнішим за всю історію відносин між ЄСР.

В рамках співпраці в сфері соціальної політики, відбувається постійний; обмін досвідом, здійснюється: ряд програм соціального характеру, в тому числі, наприклад, щодо захисту корінного населення Лапландії - саамів. Освітні програми займають також вагомe місце в Баренц співпраці [2]. На базі народних шкіл організуються курси підвищення кваліфікації, проводяться семінари з актуальних проблем суспільства: безробіття, низьку народжуваність, проблеми зростання числа осіб похилого віку, проблемам молоді тощо Швеція і Фінляндія, як члени ЄС обмінюються досвідом з проблеми адаптації національних законодавств до вимог Євросоюзу. Для Норвегії досвід таких зустрічей також вкрай важливий, оскільки країна швидше за все в найближчі роки висловиться за своє входження до складу Товариства. Виробляються в ході зустрічей і дебатів на рівні Беар рішення, знаходять відображення в національних законодавствах, а також виносяться на рівень ЄС. Депутати Європарламенту від північних регіонів Швеції і Фінляндії не раз виступали на його сесіях з пропозиціями напрацьованими на рівні Ради країн Беар.

Література:

1. Методологічні положення стандартного модульного опитування населення щодо ефективності програм соціальної допомоги / Державна служба статистики України; Департамент обстежень домогосподарств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Новосьолова Є.С. Кластери як основа модернізації соціальної сфери / Новосьолова Є.С., Курасова А.А., Есаулова Д.А. [Електронний ресурс].–Режим доступу: http://www.rusnauka.com/29_NNM_2008/Gosupravlenie/35948.doc.htm
3. Обратить реформы на благо всех и каждого. Бедность и неравенство в странах Европы и Центральной Азии. – Вашингтон, О.К. – 2001. – 495 с

ЗАКОН

Наказателно право и криминология

Магистрант Жандилова А.Т.

Павлодарский государственный педагогический университет, Казахстан

МЕДИАЦИЯ КАК СПОСОБ РАЗРЕШЕНИЯ КОНФЛИКТНЫХ СИТУАЦИИ В СИСТЕМЕ ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В статье затронут научный и практический опыт по предотвращению и разрешению деструктивных конфликтных ситуаций и для этого необходимо у членов сообщества развивать социальный интеллект, сотрудничество и социальное партнерство. В современном обществе способность граждан конструктивно общаться очень востребована на данный момент.

Метод медитации помогает решить эти проблемы в работе с детьми и является основой воспитания будущих поколений на гуманистических ценностях, что способствует развитию справедливости в жизненно – конфликтной ситуации, личному благополучию и гармоничному развитию, прежде всего позитивного социального взаимодействия.

Как вывод: школьная медиация является одним из альтернативных методов урегулирования спора с третьей нейтральной, не заинтересованной стороной, который вызывает спор, который помогает сторонам выработать определенное соглашение по спору, при этом стороны полностью контролируют процесс принятия решения по урегулированию спора и условия его разрешения.

Ключевые слова: конфликт, конфликтная ситуация, субъект, деструктивные явления, профилактика, управление, урегулирование, значимость, готовность, разрешение.

Annotation

The article touches upon scientific and practical experience in the prevention and resolution of destructive conflict situations and for this it is necessary to develop social intelligence, cooperation and social partnership among community members. In

modern society, the ability of citizens to communicate constructively is very much in demand at the moment.

The method of meditation helps to solve these problems in working with children and is the basis for educating future generations on humanistic values, which contributes to the development of justice in a life-conflict situation, personal well-being and harmonious development, especially positive social interaction.

As a conclusion: mediation is one of the alternative methods of dispute settlement with a third neutral, not interested party, which causes a dispute, which helps the parties to work out a certain agreement on the dispute, with the parties in full control of the decision-making process to resolve the dispute and the terms of its resolution.

Keywords: conflict, conflict situation, subject, destructive phenomena, prevention, management, settlement, significance, readiness, resolution.

Актуальность предотвращения и разрешения деструктивных явлений в конфликтных ситуациях в школьной системе определяет характеристики двух уровней в системе профилактики:

- организационные и психолого-педагогические аспекты, основанные на трех основных приемах регулирования конфликтами (индивидуальный, психолого-педагогический, структурный);

- доступность информации о процессах и формах разрешения конфликтных ситуаций в школе;

- алгоритм оценки конфликтной ситуации, готовность субъектов к взаимодействию и конкретные меры и технологии для его решения.

Школьное посредничество в Казахстане - это новый подход к решению и предотвращению противоречивых и конфликтных ситуаций на всех уровнях системы образования.

Медиативный сервис в образовательной системе - это медиативная школа, состоящая из учителей, учеников и их родителей, которые все вовлечены в образовательный процесс для разрешения конфликтных ситуаций, конфликтных ситуаций на всех уровнях системы образования.

Цели и задачи школьной медиации:

- распространение конструктивных форм разрешения конфликтов (восстановление посредничества, переговоры и другие подходы) среди участников учебного процесса;

- содействие участникам образовательного процесса в разрешении споров и конфликтов на основе принципов и технологий профилактики;
- обучение школьников и других участников учебного процесса конструктивным методам разрешения конфликтов;
- управление образовательной деятельностью путем информирование участников учебного процесса об идеи включение медиации в школьную жизнь.

Для организации медиации необходимо определить направленность действий:

- информирование работников образовательных учреждений, учащихся и их родителей о функционировании медиативной службы в школе;
- поощрение участия работников образовательных учреждений, учащихся и их родителей в деятельности данной службы и научить использовать как услуги как помощь в конфликтных ситуациях;
- обсуждение деятельности ШМС посредством участия педагогов, родителей и из детей (законных представителей);
- поддержания введения процессов медиации в школе;
- информирование в условиях семинаров – тренингов учителей школ, старшеклассников и их членов родительского комитета о методах работы ШМС;
- сотрудничество с государственными органами и департаментами по развитию медиации в школе.

Для решения указанных выше задач данного направления необходимо реализовать следующие ключевые мероприятия (Таб.1):

Таблица – 1 План мероприятия по школе

Этапы мероприятий	Содержание
Организация информационных просветительских мероприятий	для участников образовательного процесса по вопросам школьной медиации.
Обучение руководителя службы школьной медиации и ее будущих специалистов	школьных медиаторов работе в качестве посредников в разрешении конфликтных ситуаций.

Рассмотрение вопроса о создании службы школьной медиации	педагогическим советом школы, родительским комитетом, классным, общешкольным собранием и др
Реализация программ практической работы службы школьной медиации	предупреждения и разрешения конфликтов, а также первичная оценка эффективности деятельности службы школьной медиации.
Утверждение Положения о службе школьной медиации	одобрение органом государственного управления образовательной организации

Служба медиации - это служба, созданная в образовательной системе, которая обеспечивает всех участников медиации необходимыми знаниями и действенную подготовку субъектов медиации по основам методологии медиативной деятельности по функциональным задачам ШМС.

Посредничество - это процедура, при которой та или другая сторона в конфликте ищет выход на общее решение конфликтной ситуации с помощью посредника. Посредник – медиатор не принимает решения ни по одной из сторон, он только организует переговорный процесс, в ходе которого конфликтующие стороны могут найти решения в общих потребностях, найти достойную информацию для составления списка согласованных вопросов.

Как уже сказано выше, наиболее позитивным эффектом разрешения конфликта является участие конфликтующих сторон в совместной деятельности. Чем успешнее будет сделана диагностическая работа, тем успешнее будет результат медиации и быстрее начнутся переговоры.

В отличие от традиционных методов разрешения конфликтов, посредничество – медиация может быть удобной и эффективной

Литература:

1. Романова Т. В. Медиации как технология урегулирования конфликтов в школьном пространстве среди детей из семей «группы риска» // Молодой ученый. — 2017. — №3. — С. 583-586.
2. Скотт Г.Дж. Конфликты: пути преодоления. Киев, 1999.
3. В помощь школьным службам примирения: сборник методических материалов / сост.: Ю. В. Макурина, Н. Н. Грихутик, М.Добрянка. – 2008.
4. Коновалов А.Ю. Школьные службы примирения и восстановительная культура взаимоотношений: практическое руководство. / под общей ред. Карнозовой Л.М. – М.:МОО Центр «Судебно-правовая реформа», 2012.
5. Школьные службы примирения. Методы, исследования, процедуры: Сборник материалов / Составитель и ответственный редактор Н. Л. Хананашвили. — М: Фонд «Новая Евразия», 2012.

ПРАВОТО КОНСТИТУЦИОННА

Dudnik V.K., *student, Faculty of Law,
National Aviation University, Kyiv*
Scientific Advisor: Iurynets J.L.,
Doctor of Laws, Associate Professor

CITIZENSHIP OF UKRAINE: NOTIONS AND ATTRIBUTES

Citizenship of Ukraine is a legal link between an individual and Ukraine that finds expression in their mutual rights and responsibilities.

A citizen of Ukraine is a person who has acquired the citizenship of Ukraine in the manner prescribed by the laws of Ukraine and international treaties of Ukraine.

According to Article 4 of the Constitution of Ukraine, Ukraine has a single citizenship. The grounds for acquiring and terminating Ukrainian citizenship are determined by the Law of Ukraine «On Citizenship of Ukraine». [1]

Principles of citizenship are the most important normative and regulatory rules of behavior of the citizen and the state:

1) single citizenship - the citizenship of the state of Ukraine, which excludes the possibility of citizenship of the administrative-territorial units of Ukraine [2];

2) prevention of statelessness. Usually, the law stipulates that a child found in the territory of a particular state acquires the nationality of that state (Ukraine, Austria). The laws of these states ensure the practical implementation of the Convention on the Reduction of Statelessness of 30 August 1961;

3) impossibility of deprivation of citizenship of Ukraine. A citizen of Ukraine cannot be expelled from Ukraine or extradited to another state;

4) equality before the law of all citizens of Ukraine irrespective of the grounds, procedure and moment of their acquisition of citizenship of Ukraine;

5) preservation of the citizenship of Ukraine regardless of the place of residence of the citizen of Ukraine;

6) protection of the citizens of Ukraine beyond its borders.

List of principles of citizenship of Ukraine, enshrined in Art. 2 of the Law of Ukraine «On Citizenship of Ukraine» is exemplary and aims to identify the most essential, essential features of this political and legal phenomenon.

In the scientific literature, the principles of Ukrainian citizenship are divided into general and special [4].

General principles of citizenship are principles that apply to all branches and institutions of the national system of law, being filled with new content depending on the specific subject of legal regulation. Such principles, as a rule, include state sovereignty, democracy, humanism, the rule of law, legality, equality, etc. Understandably, they all operate within the institution of citizenship.

Special principles of citizenship operate exclusively within the limits of this constitutional-legal institute and reflect its specificity. These include the principles of a single, free and equal citizenship, extraterritoriality of citizenship, sole citizenship of family members, inadmissibility of deprivation of citizenship, non-recognition of any automatic changes in citizenship, etc. [3]

Thus, the legislation of Ukraine in the field of legal regulation of citizenship is based on the principles of law, democracy, humanism, and also on the basis of the principles stated in international legal acts.

Literature

1. Про громадянство України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14> (Date of access: 29.09.2019).
2. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. №30. Ст. 141.
3. Ю. Климчук, Г. Третякова Поняття, ознаки та принципи громадянства: Наукові конференції. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/397> (Date of access: 29.09.2019)
4. I. L. Iurynets Constitutional Law of Ukraine : Manual. K.: NAU, 2019. 262 p.

Юринець Ю. Л.,
д.ю.н., доцент,
Юридичний факультет,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Заміхановська Д.В.,
студентка Юридичний факультет,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ І ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Принципами організації та діяльності органів публічної влади визначаються законодавчі відправні засади, ідеї або положення, котрі виступають базисом організації, формування та функціонування органів публічної влади. Вони поділяються на загальні принципи, які стосуються системи органів публічної влади загалом, та спеціальні принципи, дія яких розповсюджується лише на окремі підсистеми, ланки цієї системи чи на окремі органи публічної влади [1, с.67].

Загальні принципи, у свою чергу, можуть поділятися на дві групи в залежності від форми їх юридичного закріплення й місця в загальній системі принципів, котрі визначають організацію роботи органів державної влади.

До першої групи належать принципи, що закріплені в Основному Законі і визначаються засадами конституційного ладу України [2]. До них відносять принцип найвищої соціальної цінності людини, який передбачає безумовний пріоритет прав і свобод людини в діяльності органів публічної влади; принцип народного суверенітету, який полягає у визнанні народу носієм суверенітету і єдиним джерелом влади. Цей принцип зазначає, що саме народу належить право бути вищим суддею з питань влади і вирішувати долю останньої. Відповідно його воля, висловлена в певних формах, є істинним і єдиним базисом держави. Сюди ж відносять принцип державного суверенітету, що означає визнання державної влади похідною від народу верховною владою, що виявляється у самостійному здійсненні державою своїх функцій в рамках національного і міжнародного права.

Також варто констатувати, що до даної групи принципів відноситься принцип поділу влади, який, не відкидаючи єдності системи державної влади, вимагає, перш за все, здійснення її на основі функціонального поділу на законодавчу, виконавчу і судову підсистеми («гілки»). Даний принцип закріплений статтею 6 Основного Закону України [2]. Конкретний зміст принципу поділу влади найбільш вдало визначено російськими державознавцями М. В. Баглаєм і Б. М. Габричидзе [3, с.346]:

- закони повинні мати вищу юридичну силу і прийматися тільки законодавчим (вищим представницьким) органом;

- виконавча влада повинна займатися в основному виконанням законів і тільки обмеженою нормотворчістю, бути підзвітною або главі держави, або парламенту;

- між органами законодавчої і виконавчої влади має бути забезпечений баланс повноважень, що виключає перенесення центру прийняття владних рішень, а тим більш усієї повноти влади на од-ного з них;

- судові органи незалежні й у межах своєї компетенції функціонують самостійно;

- жодна з трьох гілок влади не повинна втручатися в прерогативи іншої влади, а тим більше зливатися з іншою владою;

- спори про компетенцію повинні вирішуватися тільки конституційним шляхом у рамках юридичної процедури, тобто Конституційним Судом;

- конституційна система повинна передбачати правові засоби стримування кожної влади двома іншими, тобто містити взаємні противаги для всіх влад.

Принцип законності щодо діяльності органів публічної влади закріплений у ч. 2 ст. 19 Конституції України [2]: «Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України».

Наступний принцип - принцип правової держави, що закріплений у ст. 1 Конституції України [2], передбачає визначеність державних органів правом, перш за все, демократичною конституцією і правовими законами, виданими на підставі цієї конституції. Найбільш ґрунтовну характеристику правової держави

подав німецький державознавець У. Мойнер: «Правова держава є не тільки державою законного управління і всеохоплюючого судового контролю, не тільки принципом правової безпеки і обов'язковості виконання. У матеріальному сенсі слова воно передбачає спільноту, побудовану на повазі особистої свободи і засадах такої поміркованої та міцно заснованої державної влади, що має на меті захист цієї свободи, влади, чий порядок, що походить від народу, пов'язує всі державні дії цими засадами і прагненням до справедливого і рівномірного перетворення людських взаємин»[3, с.166]. При цьому під правом слід розуміти систему загальнообов'язкових норм, що відображають усталені уявлення народу про належний і справедливий устрій державного і суспільного життя.

До другої групи загальних принципів можна зарахувати позапартійність державної служби, професіоналізм і компетентність, економічність, ефективність, самостійність, рівний доступ громадян до державної служби, поєднання виборності та призначуваності, колегіальності та єдиноначальства, відповідальність держави за діяння своїх органів та посадових осіб, поєднання загальнодержавних і місцевих інтересів. Вони підпорядковані основам конституційного ладу і поширюють свою дію на всі органи публічної влади [4].

Спеціальні принципи організації та діяльності органів публічної влади є досить різноманітними і зумовленими специфікою кожного з них. З огляду на це перелік і конкретний зміст цих принципів буде викладено при характеристиці організації роботи кожного з органів публічної влади окремо.

Отже, принципи організації і діяльності державних органів України – це вихідні положення, на основі яких формуються і функціонують органи державної влади. Окрім вище викладеного, існують й інші класифікації принципів організації і діяльності органів державної влади.

Література

1. Кравченко В.В. Конституційне право України: Навч. посібник. - К.: Інститут економіки і господарського права, 1998. Ч. 1. 88 с.
2. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Юрінком Інтер, 1996.
3. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник / В.О. Ріяка (керівник авт. кол.), В.С. Семенов, М.В. Цвік та ін.; За заг. ред. В.О. Ріяки. К.: Юрінком Інтер, 2002. 512 с.
4. Юринець Ю.Л. Конституційне право України Навчальний посібник. Ужгород : ФОП Бреза, 2014. 368 с.

Юринець Ю. Л.,
д.ю.н., доцент,
Юридичний факультет,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Землянікіна М.П.,
студентка Юридичний факультет,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку стало значно більше можливостей для здійснення конституційних прав громадян на інформацію та свободу слова, але разом суттєво збільшилися потреби потенційно активної частини суспільства в інформаційній взаємодії всередині країни та за її межами. Ключову роль у забезпеченні свободи слова та права на інформацію виконують засоби масової інформації (далі- ЗМІ) – засоби, призначені для публічного поширення друкованої або аудіовізуальної інформації.

Чинне конституційне законодавство поділяє ЗМІ на друковані (преса) та аудіовізуальні (радіо та телебачення). Кожен з них має певні особливості характеру та способу донесення інформації до споживача. Утім усі види ЗМІ мають спільну рису, а саме здатність досить оперативно донести словесно-понятійну та емоційно-образну інформацію.

Преса має своєрідну роль у системі ЗМІ у зв'язку з закріпленням інформації на папері завдяки типографській техніці відтворення текстів та зображень. Продукція, що виходить з-під друкарського станка, несе інформацію у вигляді надрукованого буквеного тексту, фотографій, малюнків, схем, графіків та інших образно-графічних форм, котрі сприймаються читачем-глядачем без допомоги будь-яких допоміжних засобів (тоді як для отримання радіотелевізійної інформації потрібні телевізор, радіоприймач, магнітофон тощо).

Наступним за часом появи видом ЗМІ є радіомовлення. Його особливістю є те, що носієм інформації виступає лише звук. Радіозв'язок забезпечує миттєву

передачу інформацію на необмежену відстань, тобто повідомлення надходить одночасно з подією, про яку йдеться, що неможливо отримати від преси.

Більш пізнім видом є телебачення, яке з'явилося лише у 30-х роках ХХ століття, але майже одразу почало розвиватися випереджаючими темпами і скоро вийшло на перше місце.

На зламі століть виник четвертий тип каналів інформації – всесвітня комп'ютерна мережа, яка розвивалася найбільш активно. У ній містяться електронні версії газет, журналів, сторінки окремих журналістів, які надають інформацію читачеві в режимі реального часу. Визначення Інтернету міститься у ст.1 Закону України «Про телекомунікації» від 18 листопада 2003 р., згідно з яким Інтернет – це всесвітня інформаційна система загального доступу, яка логічно пов'язана глобальним адресним простором та базується на Інтернет-протоколі, визначеному міжнародними стандартами [1].

Попри всі відмінності між різними типами, ЗМІ об'єднуються у єдину систему масової комунікації за допомогою спільних функцій особливій структурі комунікативного процесу.

В основі конституційно-правового регулювання статусу ЗМІ в Україні лежить принцип ідеологічної багатоманітності та заборона цензури (ст.15 Конституції України), визнання права кожного на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ст.34) [2]. Названі вихідні положення деталізовані й розвинені в інформаційному законодавстві України. Зокрема, легальне визначення цензури міститься в ст.45-1 Закону України «Про інформацію»: це вимога, спрямована до засобу масової інформації, журналіста, головного редактора, організації, що здійснює випуск засобу масової інформації, його засновника (співзасновника), видавця, розповсюджувача, попередньо узгоджувати інформацію, що поширюється (крім випадків, коли така вимога йде від автора цієї інформації чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав на неї), та/або як накладення заборони (крім випадків, коли така заборона накладається судом) чи перешкоджання в будь-якій іншій формі тиражуванню або поширенню інформації з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб [3].

Доступ громадськості до інформації гарантується розмаїттям доступних для неї джерел і засобів інформації, що дозволяє кожному пересвідчитися у вірогідності фактів та об'єктивно оцінити події. З даною метою журналісти

володіють свободою передачі повідомлень і якомога більш повними засобами доступу до інформації.

Згідно зі ст. 2 Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» від 23 вересня 1997 р. ЗМІ України мають право висвітлювати всі аспекти діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування; ці органи зобов'язані надавати для ЗМІ повну інформацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби, забезпечувати журналістам вільний доступ до неї, крім випадків, передбачених Законом України «Про державну таємницю», не чинити на них будь-якого тиску і не втручатися в їх виробничий процес. ЗМІ можуть проводити власне дослідження й аналіз діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, давати їй оцінку, коментувати [4].

Забороняються втручання у формах, не передбачених законодавством України або договором, укладеним між засновником (співзасновниками) і редакцією ЗМІ, у професійну діяльність журналістів, контроль за змістом інформації, що поширюється, з боку засновників (співзасновників) ЗМІ, органів державної влади або органів місцевого самоврядування, посадових осіб цих органів, зокрема з метою поширення чи непоширення певної інформації, замовчування суспільно значимої інформації, накладення заборони на показ окремих осіб або поширення інформації про них, заборони критикувати органи державної влади чи органи місцевого самоврядування або їх посадових осіб. Також забороняються створення будь-яких органів державної влади, установ, введення посад, на які покладаються повноваження щодо здійснення контролю за змістом інформації, що поширюється засобами масової інформації.

Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» від 23 вересня 1997 р. передбачає сукупність правових, економічних, соціальних, організаційних та інших заходів державного сприяння зміцненню і розвитку інформаційної галузі, її інфраструктури [5]. Державна адресна підтримка надається виключно ЗМІ для дітей та юнацтва, для інвалідів, спеціалізованим науковим виданням, що видаються науковими установами та навчальними закладами не нижче третього рівня акредитації, тим ЗМІ, які цілеспрямовано сприяють розвитку мов та культур національних меншин України, а також періодичним виданням літературно-художнього

напряму. Державна підтримка ЗМІ здійснюється шляхом протекціоністської політики зниження споживчої вартості інформаційної продукції, включаючи податкове, тарифне, митне, валютне та господарське регулювання, відшкодування збитків, подання фінансової допомоги. Необхідні для фінансової допомоги кошти визначаються в Державному бюджеті України окремим рядком і обслуговуються Державним казначейством України.

У разі встановлення судом порушень засобом масової інформації вимог Конституції України, фактів зловживання свободою діяльності ЗМІ, що завдає матеріальної і моральної шкоди юридичним і фізичним особам державна підтримка засобу масової інформації припиняється. Відновлення державної підтримки можливе лише після виконання судового рішення у повному обсязі та не раніше ніж через рік після її припинення.

Література

1. Про телекомунікації: Закон України від 18.11.2003 р.// ВВРУ. – 2004. №12. ст.155.
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. С. 141. (остання редакція від 21.02.2019).
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р.// ВВРУ. 1992. №48. ст.650.
4. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 23.09.1997р.//ВВРУ. 1997. №49. ст.299.
5. Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів: Закон України від 23.09.1997р.// ВВРУ. – 1997. №50. ст.302.

Толкачова І. А.,

к.ю.н., доцент,

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Катещенок Д. А.,

студент,

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПИТАННЯ ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ

Інститут громадянства є ключовим у будь-якій суверенній державі. Громадянство України – правовий зв’язок між фізичною особою і Україною, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов’язках [1]. Саме таку дефініцію даного поняття дає нам Закон України «Про громадянство України» від 18.01.2001 р., який регулює даний інститут.

Відповідно до Європейської конвенції про громадянство «множинне громадянство» означає одночасну належність особи до громадянства двох або більше держав (Ст. 2 b) [2]. Останні соціологічні опитування довели, що в Україні 49,4% громадян воліли мати громадянство ще однієї держави при збереженні українського громадянства; 40,9% не хотіли мати подвійного громадянства за жодних обставин [3, с. 44]. Такі дані дають нам змогу отримати повну картину того, що така проблема є нагальною та гострою у сучасному суспільстві.

Подвійне громадянство в світі часто виникає як результат колізії «права крові» та «права ґрунту». Дитина, яка народилась у батьків-іноземців на території держави, де домінує «право ґрунту», попри набуття громадянства батьків за «правом крові» набуває і громадянство тієї держави, на території якої вона народилась. Згідно з Віденською конвенцією про дипломатичні відносини 1961 року та Віденською конвенцією про консульські відносини 1963 року «право ґрунту» не поширюється лише на дітей іноземних дипломатів та консулів.

Одним з найоптимальніших шляхів розв’язання цього питання, є укладення договорів між державами. Таким чином можна уникнути колізії права у відношеннях між особою та державами, в яких така людина має громадянство.

Проаналізувавши практику сусідніх країн, Р. Бедрій запропонував поділити їх на чотири групи. До першої групи пропонується відносити держави, законодавство яких (насамперед конституції) допускає множинне громадянство (Росія, Молдова, Литва, Таджикистан). Другу групу утворюють держави, чії Конституції, навпаки, прямо забороняють можливість існування множинного громадянства (Вірменія, Грузія, Казахстан). До третьої групи належать країни, які не визнають множинного громадянства, хоча їх законодавство не містить його прямої заборони. Така заборона впливає зі змісту певних правових норм (Україна, Естонія і Латвія). Четверту групу утворюють країни, чії конституції взагалі не торкаються проблеми подвійного громадянства, яка позитивно розв'язується на рівні відповідних законів (Туркменістан, Білорусь) [4, с. 29].

Якщо говорити про наслідки подвійного громадянства, по-перше, воно може породжувати уникнення відповідальності, і навіть кримінальної, наприклад, через те що країна не захоче «видавати» свого громадянина. По-друге, можливість ухилення від сплати податків та отримання певних пільг та дотацій від держави. По-третє, є наявні ризики подвійної реалізації виборчого права на території декількох країн. Таким чином, можна констатувати, що подвійне громадянство має низку негативних наслідків. Вирішення цієї проблеми потребує зваженої політики, яка базувалась би на укладенні відповідних міжнародних договорів щодо врегулювання даного питання.

Література

1. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 13. Ст. 65.
2. European Convention on nationality on 7 November 1997 and explanatory Report. *European Treaty Series*. № 166.
3. Чехович С. Б. Подвійне (множинне) громадянство: Стан і проблеми нормативно-правового регулювання. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2008. № 3. С. 40-46.
4. Др'юмов С. В. Інститут громадянства як регулятор впливу на стан забезпечення національної безпеки України: аналіт. доп. К.: НІСД, 2017. 52 с.

Толкачова І. А.,

к.ю.н., доцент,

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Щурікова А. П.,

студентка,

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ ІНСТИТУТУ ГРОМАДЯНСТВА УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку України питання громадянства є особливо актуальними у зв'язку з останніми подіями, які відбулись в нашій державі (видача громадянам України угорських та російських паспортів).

Інститут громадянства важливий як для держави в цілому, так і для кожної людини окремо, оскільки громадянство об'єднує особу і державу. Так, Україна, проголосивши державний суверенітет, закріпила в Декларації про державний суверенітет України, що вона має власне громадянство. Для встановлення значимості інституту громадянства слід виходити з положення Г. Єллінека про те, що народ держави, державна територія та влада є невід'ємними ознаками держави [1, с. 90].

На сучасному етапі розвитку громадянського суспільства найвищими соціальними цінностями виступають права і свободи людини та громадянина, а їх гарантії становлять зміст і спрямованість діяльності держави [2, с. 1].

Також важливим фактом, є те, що громадян не можна розглядати, як сукупність осіб, які проживають на території держави, адже саме ця сукупність утворює населення, до якого входять як громадяни країни, так і іноземці та особи без громадянства (апатриди).

Тільки за наявності громадянства України особа наділяється всією повнотою конституційних прав і свобод. У Законі України «Про громадянство України» закріплено положення про те, що громадянство в Україні, незалежно від його набуття, є рівним і єдиним. Незалежно від того, чи мають громадяни свій статус громадянства від народження, чи вони набули його на інших підставах, усі громадяни України користуються рівними правами і є рівними перед законом [3].

Так, наприклад, в Європейському Союзі існує громадянство ЄС, що поширюється на всіх громадян держав-членів ЄС. Однак це не скасовує пріоритет національного громадянства. Так, у Договорі про Європейський Союз 1992 р. були закріплені найважливіші умови існування цього інституту, визначені місце громадянства ЄС в його відношенні з громадянством держав-членів і його специфіка: «громадянином Союзу є кожна особа, яка має громадянство держави-члена. Громадянство Союзу доповнює собою національне громадянство і не підміняє його» [4].

Отже, можна зробити висновок, що інститут громадянства є ключовим інститутотом як для України, так і для будь-якої іншої держави. Адже саме громадянство є необхідною підставою, яка надає особі, що має статус громадянина, можливість повною мірою долучитися до політичного, економічного, правового та культурного життя суспільства й держави, брати участь в управлінні державними справами. Водночас, громадянство є правовим зв'язком, метою встановлення і реалізації якого є не тільки досягнення блага для конкретної особи, а й соціального добробуту для всього суспільства, вдосконалення державного управління, розбудови демократичної та правової держави, що є можливим лише за умов правової обізнаності та активної громадянської позиції.

Література

1. Еллинек Г. Общее учение о государстве [2-е изд., исправ. и доп. по 2-му немецкому изд. С. Г. Гессеном]. СПб. : Издание Юридического Книжного Магазина Н. К. Мартынова, 1908. XXIV. 600 с.
2. Биков О. М. Конституційно-правове регулювання відносин у сфері реалізації права на свободу віросповідання в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право» К., 2012. 40 с.
3. Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 13. Ст. 65.
4. Договор о Европейском Союзе от 7.02.1992 г. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029.

Толкачова І. А.,

к.ю.н., доцент,

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Рєпіна Є. Ю.,

студентка,

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПРАВОВА ОХОРОНА КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Правова охорона Конституції України – неодмінна умова забезпечення її верховенства і стабільності для регулювання основоположних, базових суспільних відносин, що виникають у всіх сферах життєдіяльності. Тому демократична, постійнодіюча конституція має не тільки правове, а й суспільно-політичне значення. Реальна соціальна цінність Конституції України як Основного Закону, який має найвищу юридичну силу, забезпечується, перш за все, підвищеною стабільністю та підвищеним рівнем правової охорони та захисту. Однією з основних юридичних властивостей Конституції України є обов’язковість її особливого правового захисту як одного з найважливіших об’єктів конституційного права. Конституція вважається ефективною тільки у випадку її правової захищеності та гарантованості. Суб’єктами охорони Конституції України у широкому розумінні є всі ті державні органи, громадські об’єднання, фізичні і юридичні особи, які сприяють реалізації конституційних норм. А у вузькому розумінні охорона Конституції України – це сукупність тільки юридичних засобів, що забезпечують і гарантують дію конституційних норм за допомогою діяльності Конституційного Суду України щодо розв’язання питань з відповідності законів та інших правових актів Конституції України й офіційного тлумачення. Захист Конституції України може здійснюватися й іншими державними органами, проте забезпечення її верховенства – це виключно завдання органів конституційного правосуддя [1, с. 45-46].

Задля запобігання порушення норм Конституції України як з боку фізичних, так і юридичних осіб, забезпечення верховенства, стабільності, вона вимагає особливої охорони, захисту. Призначенням правової охорони Конституції України є контроль за правомірністю дії суб’єктів права, а у випадку

правопорушень – проведення різноманітних заходів з відновлення порушеного правопорядку, застосування державного примусу до правопорушників, створення умов для запобігання правопорушенням [2, с. 6]. Стабільність Конституції забезпечує стійкість конституційно-правових відносин, постійний, цілеспрямований вплив конституційного регулювання на всі аспекти суспільного життя, на правосвідомість громадян, на ефективність правозастосовчої діяльності.

Правова охорона Конституції України розглядається в таких аспектах: з одного боку, захист і охорона Конституції як особливого нормативно-правового акта найвищої юридичної сили, що встановлює, закріплює та регулює найважливіші суспільні відносини з метою уникнення частих та необґрунтованих її змін; з другого – забезпечення юридичного верховенства Основного Закону як за допомогою спеціалізованого органу конституційного контролю, так й іншими, спеціально уповноваженими на це державними органами; а з третього – стабільність та незмінність суспільних відносин, основи яких вона закріплює та регулює: принципів конституційного ладу, прав людини і громадянина, конституційно-правових принципів організації, функціонування держави та органів публічної влади.

Суть правової охорони тексту Конституції України полягає в закріпленні особливої процедури її прийняття та визначенні особливого переліку суб'єктів, що мають на це право, і забезпеченні стабільності та незмінності основних принципів конституційного регулювання й безумовного дотримання особливої процедури зміни тексту Конституції. Фактично такої позиції дотримується і Конституційний Суд України, тому він і є центральною ланкою правової охорони Конституції України. У його діяльності реалізуються всі засоби правової охорони Конституції України – конституційний контроль, конституційно-правова відповідальність, гарантії стабільності Конституції України. Основним об'єктом здійснення конституційного контролю є конституційність законів. Конституційний Суд України здійснює завдання щодо гарантування верховенства Конституції як Основного Закону по всій території України [3].

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що усі перелічені вище гарантії спрямовані забезпечити охорону Конституції України, але вони, на жаль, не унеможливають її недотримання. Конституційний Суд України

займає особливе місце як в системі правової охорони Конституції України, так і в механізмі захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина України. Лише наявність такого органу конституційного контролю дисциплінує органи державної влади, примушує їх діяти відповідно до Закону, забезпечуючи основні права та обов'язки людини і громадянина. Конституція України є Основним Законом суспільства і держави, що встановлює головні цілі та принципи їх розвитку, функціонування державного механізму, основи організації економіки, соціального і духовного життя, тому всі без винятку повинні її знати та дотримуватись.

Література

1. Конституційне право України: підручник для студ. вищих навч. закл. / Л.К. Байрачна та ін. Х.: Право, 2010. 543 с.
2. Савенко М. Функція правової охорони Конституції України. *Право України*. 2001. № 9. С. 5-8.
3. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 35. Ст. 376.

CONTENTS

ИКОНОМИКИ

Икономиката на предприетието

Павлова В.А., Нешта О.І. СТАНДАРТИ ОБСЛУГОВУВАННЯ В ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЯК КАРТА ЯКОСТІ РОБОТИ ЇХ КАДРІВ	3
--	---

Логистиката

Залесский Б. Л. БЕЛАРУСЬ - ЧЕХИЯ: ПРОИЗВОДСТВЕННАЯ КООПЕРАЦИЯ И СОТРУДНИЧЕСТВО РЕГИОНОВ	7
--	---

Залесский Б.Л. ШАНХАЙСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА - БЕЛАРУСЬ: ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С АКЦЕНТОМ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОЕКТЫ	10
--	----

Правителството регулиране на икономиката

Халатур С.М., Мрочко В.Ю. МЕТОДИ ТА ПРИНЦИПИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ В ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ	13
---	----

Мустафаев Қ.С., Касымова С.Б. ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІ ЖӘНЕ ОНЫ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ	16
--	----

Финансови отношения

Крилова О.В., Латиш Г.А. СИСТЕМА ПОЕПАНОВОГО УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТА	21
--	----

Отдел човешки ресурси

Бывшева Л.А., Кондратенко О.А., Рахманова Т.М. ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ. 25	
--	--

Исанов А.С. ХАЛЫҚ ТАБЫСТАРЫНЫҢ ДЕҢГЕЙІ – ЖАЛПЫ ӘЛ-АУҚАТ ДӘРЕЖЕСІНІҢ КӨРСЕТКІШІ РЕТІНДЕ	27
---	----

Маркетинг и управление

Ismukhamedov A. A. MODERN TECHNOLOGIES OF DEVELOPMENT OF MANAGEMENT DECISIONS IN HEALTH CARE ORGANIZATIONS	32
---	----

Плотниченко С.Р., Романько М.Е., Бурцева С.О., Яценко В.В. ЭФФЕКТИВНОСТЬ КАПИТАЛОВЛОЖЕНИЙ ДЛЯ ПЕРВИЧНОЙ ОЧИСТКИ ЗЕРНА ООО ИСКРА.....	33
---	----

Гулька В.І., Скригун Н.П. СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА: СУТНІСТЬ, НАПРЯМКИ ТА ФУНКЦІЇ	36
---	----

Счетоводство и одит

Айтхожина Л.Ж., Бекжанова З.О. СБАЛАНСИРОВАННАЯ СИСТЕМА ПОКАЗАТЕЛЕЙ (КРІ)	39
Булкот Г.В., Волкова К.Ю. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ.....	45
Булкот Г.В., Петрук А.П. КОНТРОЛЬ НАЯВНОСТІ ТА НАДХОДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ	48

ПУБЛИЧНАТА АДМІНІСТРАЦІЯ**Модерна технологія за контрол**

Родченко Л.М. СУЧАСНІ СВІТОВІ КОНЦЕПЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	51
Білозір О.В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СКАНДИНАВСЬКОЇ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	54

ЗАКОН**Наказателно право и криминология**

Жандилова А.Т. МЕДІАЦІЯ КАК СПОСОБ РАЗРЕШЕНИЯ КОНФЛИКТНЫХ СИТУАЦИИ В СИСТЕМЕ ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	57
--	-----------

Право конституциона

Dudnik V.K. CITIZENSHIP OF UKRAINE: NOTIONS AND ATTRIBUTES.....	62
Юринець Ю. Л., Заміхановська Д.В. ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ І ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ.....	64
Юринець Ю. Л., Землянікіна М.П. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	67
Толкачова І.А., Катещенок Д.А. ПИТАННЯ ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ	71
Толкачова І.А., Щурікова А.П. ЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ ІНСТИТУТУ ГРОМАДЯНСТВА УКРАЇНИ	73
Толкачова І.А., Рєпіна Є.Ю. ПРАВОВА ОХОРОНА КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ... ..	75
CONTENTS.....	78

274632

274599

274869

256137

274623

274816

274642

274878

274694

274700

274794

274460

274713

274714

255762

256456

274663

274338

274339

274340

274645

274651

274652